

In partnership
with

CEJ - Vlerësimi i nevojave për pjesëmarrjen publike në Bashkinë e Elbasanit

Raporti i Vlerësimit

Shtator 2025

Përgatitur nga:

Ermelinda Mahmutaj, Eksperte Lokale për Pjesëmarrjen Publike

Carmen Bouley de Santiago, Eksperte Ndërkombëtare për Pjesëmarrjen Publike

Entela Pinguli, Drejtuese e Ekipit të Projektit të Konvergjencës CEJ

PËRMBAJTJA

1.	PËRMBLEDHJE	3
2.	HYRJE	5
	Perspektiva e BE-së mbi pjesëmarrjen publike dhe Kapitulli 27	5
	Qëllimi dhe shtrirja.....	6
	Metoda	8
3.	ANALIZA E PALËVE TË INTERESIT	10
	Profilat dhe rolet në ekosistemin e pjesëmarrjes publike	10
	Gjetjet kryesore nga intervistat	11
4.	VLERËSIMI I PRAKTIKAVE AKTUALE	13
	Statusi i pjesëmarrjes së qytetarëve në Elbasan.	13
	Fokusi gjinor dhe gjithëpërfshirja – Pjesëmarrja e grave në vendimmarrjen mjedisore në Elbasan	16
	Trendet dhe motivimet	17
	Trendet dhe motivimet - perspektivë nga vendet e BE-së.....	20
	Procesi i anëtarësimit si një forcë shtytëse për përmirësimin e pjesëmarrjes publike në Elbasan	23
	Studime rastesh të pjesëmarrjes së suksesshme dhe të pasuksesshme në Elbasan	23
	Studime rastesh të pjesëmarrjes së suksesshme dhe të pasuksesshme në vendet e BE-së.....	27
	Analiza e proceseve me potencial për të pilotuar përdorimin e mjeteve të pjesëmarrjes publike.	30
5.	PENGESA PËR PJESËMARRJE	32
	Sfidat sistematike, organizative dhe në nivel individual	32
6.	MUNDËSI DHE PRAKTIKAT MË TË MIRA	35
	Strategjitë dhe mjetet e identifikuara për rritjen e pjesëmarrjes	35
	Gjinia dhe përfshirja – Përfundime strategjike	37
7.	KRITERET E HARTIMIT TË PAKETËS SË MJETEVE	39
8.	REKOMANDIME PËR TESTIM	42
	Proceset e propozuara	42
	Hapat për zbatimin e paketës së mjeteve në iniciativat e përzgjedhura	43
SHTOJCAT:		45
I.	Palët kryesore të interesuara dhe roli i tyre në pjesëmarrjen publike mjedisore	45
II.	Sfidat në Pjesëmarrjen Publike të të gjitha palëve të interesuara.....	45
III.	Roli i teknologjisë ose platformave dixhitale në rritjen e pjesëmarrjes	45
IV.	Pyetësorë dhe intervista	45
V.	Lista e pjesëmarrësve për intervistat	45
VI.	Metodika e detajuar	45

1. PËRMBLEDHJE

Ky vlerësim i nevojave për Pjesëmarrjen Publike në Bashkinë e Elbasanit u krye në vitin 2025 në kuadër të projektit të *Konvergjencës për Drejtësinë Klimatike dhe Mjedisore (CEJ) në Ballkanin Perëndimor*, i financuar nga AFD dhe Expertise France. Vlerësimi synon të forcojë kapacitetet institucionale dhe qytetare të Elbasanit për vendimmarrje gjithëpërfshirëse mjedisore dhe të përafrojë praktikën e qeverisjes vendore me standardet e Bashkimit Evropian sipas Kapitullit 27 (Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike).

Vlerësimi identifikon barrierat, mundësitë dhe hapat praktikë për të rritur pjesëmarrjen e qytetarëve në qeverisjen mjedisore. Ai ofron një bazë për hartimin e një *Pakete Mjetesh për Pjesëmarrjen Publike* që do të testohet në dy procese pilot: Buxhetimi me pjesëmarrje dhe proceset konsultuese për vlerësimin e ndikimit mjedisor (VNM). Studimi kombinoi metodat cilësore dhe pjesëmarrëse, duke përfshirë hulumtimin në zyrë, 22 intervista me palët e interesit dhe një seminar SWOT (korrik-gusht 2025). Një seancë validimi në tetor 2025 siguron pronësi më të mirë nga palët e interesit dhe një përputhje me prioritetet lokale.

Pjesëmarrja publike në Elbasan vlerësohet si **mesatare** – ekzistojnë mekanizma dhe praktika të mira të vendosura, megjithatë përfshirja dhe cilësia mbeten të kufizuara. Qytetarët angazhohen më aktivisht kur çështjet prekin interesat e tyre të menjëhershme (rrugët, mbetjet, uji, taksimi). Ndërsa strukturat formale të konsultimit funksionojnë, ato çalojnë në transparencë, komunikim në kohë dhe komunikime të vazhdueshme me pjesëmarrësit.

Pikat e forta:

- Angazhimi institucional ndaj transparencës përmes *Programit të Transparencës* dhe anëtarësimit në *Partneritetin për Qeverisje të Hapur (OGP)*.
- U krijuan mekanizma pjesëmarrës siç janë Buxhetimi me pjesëmarrje dhe Këshilli Rinor i Qytetit.
- Struktura funksionale të komunitetit (administratorë, kryetarë fshatrash, oficerë ndërlidhës) që veprojnë si kanale kryesore komunikimi.

Pikat e dobëta:

- Ndërgjegjësim i ulët mjedisor dhe një kulturë e dobët e veprimit kolektiv.
- Njoftime të paqëndrueshme ose të vonuara për konsultimet publike, barriera teknike gjuhësore dhe reagime të pamjaftueshme.
- Rol i kufizuar i shoqërisë civile dhe medias lokale në nxitjen e llogaridhënies.
- Apatia dhe mosbesimi midis qytetarëve për shkak të përvojave të mëparshme të qeverisjes së papërgjegjshme.

Palët e interesit theksuan se pjesëmarrja kuptimplote varet nga **informacioni i qartë, ndjekja e vendimeve dhe reagimi i dukshëm institucional**. Interesi personal dhe krenaria e komunitetit ("dashuria për Elbasanin") janë motivues të fortë, ndërsa mungesa e besimit, frika nga gjykimi dhe perceptimet e paragjykimeve politike dekurajojnë angazhimin.

Buxhetimi me pjesëmarrje në Elbasan njihet gjerësisht si shembulli kryesor i përfshirjes demokratike të qytetit. Kur është i organizuar mirë dhe transparent, ai ndërton besim dhe u ofron qytetarëve ndikim të prekshëm mbi investimet bashkiake. Shembuj të tjerë të suksesshëm përfshijnë *konsultimet e Paketës Fiskale*, *Buxhetimi me Pjesëmarrje për të Rinjtë*

dhe iniciativat që lidhen me klimën, të tilla si *GreenElb* në kuadër të NetZeroCity. Në të kundërt, disa procese, të tilla si ndryshimet në lejet mjedisore për operatorët industrialë ose projektet e rivitalizimit të parqeve, ilustronë pjesëmarrje të dobët, ku konsultimet kanë qenë simbolike, të politizuara ose të komunikuar dobët. Këto raste nënvizojnë rëndësinë e angazhimit të hershëm, procedurave të qarta dhe transparencës mediatike. Studimet krahasuese të rasteve të BE-së (Francë, Rumani, Bullgari, Poloni) konfirmojnë se planifikimi gjithëpërfshirës, gjuha e kuptueshme, përfshirja e hershme dhe reagimet janë faktorët kritikë që dallojnë proceset e suksesshme pjesëmarrëse nga ato të dështuara.

Pengesat ndaj pjesëmarrjes funksionojnë në tre nivele:

- **Sistemeve:** kompetenca të fragmentuara midis Bashkisë dhe Agjencisë Rajonale të Mjedisit, buxhet i kufizuar për ndërgjegjësimin mjedisor dhe zbatim i dobët i ligjeve për pjesëmarrje.
- **Organizative:** kanale komunikimi të pamjaftueshme, seanca dëgjimore të planifikuara dobët në kohë ose të centralizuara, dhe koordinim i pamjaftueshëm midis departament
- **Individuale:** ndërgjegjësim i ulët, kufizime socio-ekonomike, përfaqësim i pamjaftueshëm gjinor dhe i pakicave, si dhe barriera psikologjike si autocensura dhe apatia.

Në të njëjtën kohë, mundësitë janë të shumta. Elbasani ka treguar vullnet politik, një model aktiv lidhshipi si kryetar bashkie që promovon përfshirjen dhe një rrjet në rritje partnerësh - shoqëri civile, media, akademi dhe struktura rinore - që mund të nxisin ndryshimin e sjelljes.

Pakoja e Mjeteve për Pjesëmarrjen Publike do të ndihmojë në përkthimin e kornizave ekzistuese ligjore në mjete praktike, gjithëpërfshirëse dhe me kosto të ulët për bashkitë. Ajo propozon:

- **Masat e aksesueshmërisë** (format për planin vjetor të konsultimit, përmbledhje të qarta jo- teknike, formate hibride për proceset pjesëmarrëse);
- **Mjete përfshirjeje** (dëgjesa të moderuara nga OSHC-të, shtrirje e synuar tek gratë, të rinjtë dhe minoritetet);
- **Shabllone praktike** (procedura standarde operative, lista kontrolli për koordinimin midis drejtorive);
- **Instrumente monitorimi dhe reagimi** (tregues KPI, anketa për kënaqësinë e qytetarëve).

Rekomandohen dy aplikime pilot:

1. **Buxheti i Pjesëmarrës:** për të rritur shtrirjen, përfshirjen dhe mekanizmat e reagimit.
2. **Konsultimet Publike të VNM-së:** për të lidhur strukturat bashkiake me Agjencinë Rajonale të Mjedisit dhe për të siguruar vendimmarrje transparente dhe të përqendruar të qytetari për mjedisin.

Elbasani demonstroi gatishmëri të fortë institucionale dhe interes të komunitetit për të përparuar drejt një qeverisjeje mjedisore më gjithëpërfshirëse. Për të ndërtuar mbi këtë moment, bashkia duhet të:

- Forcojë koordinimin me ARM-në dhe shoqërinë civile;
- Integrojë temat mjedisore në të gjitha platformat e buxhetimit pjesëmarrës dhe OGP-së;
- Institucionalizojë qarqet e reagimeve për të rivendosur besimin; dhe
- Zgjerojë nismat edukative dhe ndërgjegjësuere që synojnë të rinjtë dhe grupet vulnerabël.

Duke e vënë në funksionim paketën e mjeteve të propozuara, Elbasani mund të bëhet një **model kombëtar për qeverisjen mjedisore pjesëmarrëse**, duke kontribuar si në standardet e Kapitullit 27 të Shqipërisë, ashtu edhe në një kulturë më të gjerë transparence, llogaridhënieje dhe fuqizimi qytetar.

2. HYRJE

Bashkia e Elbasanit në Shqipëri është përfituese e projektit Konvergjenca e Drejtësisë Klimatike dhe Mjedisore në Ballkanin Perëndimor (CEJ), i cili ofron mbështetje për të forcuar kapacitetet lokale për të inkurajuar praktikat efektive të pjesëmarrjes së publikut në çështjet mjedisore.

Projekti CEJ, i financuar nga Agencia Franceze për Zhvillim (AFD) dhe Expertise France (EF), synon të përmirësojë aksesin në drejtësi dhe efektivitetin e pjesëmarrjes së publikut në fushën e drejtësisë mjedisore, duke kontribuar kështu në konvergjencën drejt standardeve evropiane në Shqipëri, Maqedoninë e Veriut dhe Malin e Zi. Më konkretisht, ai do të mbështesë vendet për anëtarësim në BE përmes përafrimit të kornizave të tyre kombëtare me standardet e Konventës së Aarhusit mbi aksesin në drejtësinë mjedisore përmes tre komponentëve kryesorë:

1. Përmirësimi i aksesit në drejtësi për çështjet e klimës dhe mjedisit.
2. Përmirësimi i pjesëmarrjes së publikut në çështjet e klimës dhe mjedisit.
3. Zbatimi i granteve për organizatat e shoqërisë civile.

Ky raport, i zhvilluar në bashkëpunim të ngushtë me Bashkinë e Elbasanit, kontribuon drejtpërdrejt në komponentin e dytë të projektit CEJ dhe më e rëndësishmja, mbështet drejtpërdrejt Bashkinë e Elbasanit për të avancuar dhe përmirësuar qeverisjen e saj vendore brenda rrugës së anëtarësimit në BE. Ai ofron një bazë realiste dhe gjithëpërfshirëse që do ta ndihmojë Bashkinë të ndërtojë një pasqyrë të qartë të qeverisjes së saj pjesëmarrëse në vendimmarrjen mjedisore, për të kuptuar dhe përforcuar më mirë pikat e saj të forta, si dhe për të identifikuar, përcaktuar përparësitë dhe zbutur dobësitë e saj.

Perspektiva e BE-së mbi pjesëmarrjen publike dhe Kapitulli 27

Forcimi i pjesëmarrjes së publikut në Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (VNM) dhe planet vendore përforcon drejtpërdrejt progresin e një vendi kandidat sipas Kapitullit 27 të BE. *Acquis mjedisor i BE-së*, veçanërisht legjislacioni horizontal, është i bazuar në thelb në *Konventën e Aarhusit*¹, e cila përcakton se ndërgjegjësimi dhe përfshirja më e madhe e publikut në çështjet mjedisore përmirëson mbrojtjen e mjedisit përmes qasjes në informacion, pjesëmarrjes publike dhe qasjes në drejtësi në çështjet mjedisore.

Si pasojë, qasja në informacion, pjesëmarrja publike dhe qasja në drejtësi në çështjet mjedisore, që demonstrojnë mekanizma të fuqishëm të pjesëmarrjes publike në VNM dhe VSM², bëhen një tregues konkret i përputhshmërisë me standardet e BE-së. Duke vendosur procedura transparente, të arritshme dhe efektive të konsultimit publik për VNM, VSM dhe projekte industriale, vendet candidate, si Shqipëria, jo vetëm që transpozojnë kërkesat teknike të direktivave mjedisore të BE-së, por edhe theksojnë vullnetin e tyre për t'i zbatuar ato siç duhet. Ky është një tregues i pjekurisë institucionale, qeverisjes demokratike dhe parimeve të sundimit të ligjit që mbështesin të gjithë procesin e pranimit.

¹https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/aarhus_en, <https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/text> : miratuar më 27 qershor 2001 për Shqipërinë

² https://www.era-comm.eu/EU_Legislation_on_Environmental_Assessments/part_2/part_2_12.html

Komponenti II i projekteve të CEJ-së merr pjesë plotësisht në zbatimin e acquis të BE-së dhe për të përmirësuar standardet e fundit të Kapitullit 27 në Shqipëri, raporti i Komisionit i vitit 2024 thekson " Në vitin e ardhshëm, Shqipëria duhet, në veçanti: të arrijë përafrimin, zbatimin dhe zbatimin e plotë të Direktivave për Vlerësimin e Ndikimit Mjedisor (VNM) dhe Vlerësimin Strategjik Mjedisor (VSM) dhe të sigurojë që të gjitha investimet në infrastrukturë të jenë në përputhje me acquis të BE-së për mjedisin dhe klimën, detyrimet kombëtare dhe ndërkombëtare për natyrën dhe ujin, dhe të sigurojë pjesëmarrjen e publikut;(…) " ³.

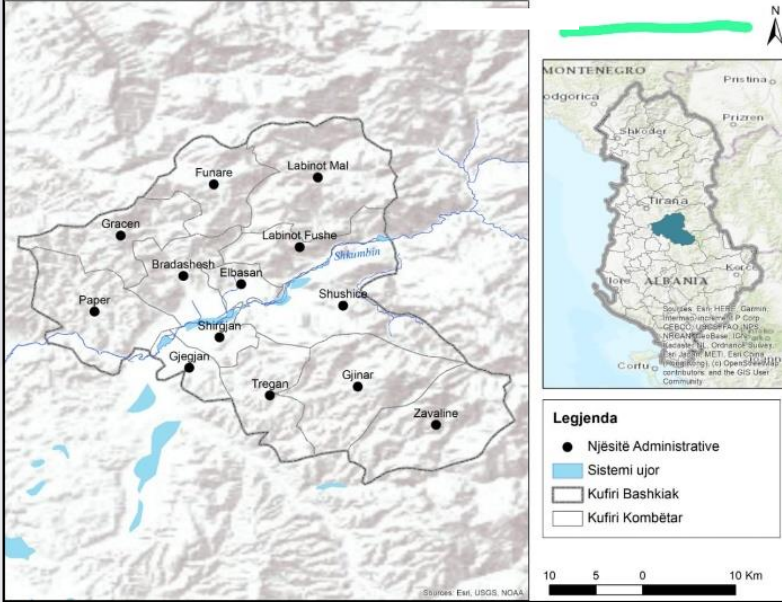
Qëllimi dhe shtrirja

Vlerësimi i nevojave për pjesëmarrje publike në Bashkinë e Elbasanit synoi adresimin e sfidave dhe mundësive specifike për përfshirjen e publikut në vendimmarrjen mjedisore. Duke identifikuar barrierat, duke shfaqur praktikat më të mira dhe duke propozuar strategji të zbatueshme, gjetjet do të formësojnë zhvillimin e një seti mjetesh të standardizuara për të rritur pjesëmarrjen e publikut, i cili do të testohet brenda iniciativave lokale të vazhdueshme të Bashkisë.

Ky proces dhe gjetjet e tij do të mbështesin gjithashtu detyrimet e Shqipërisë në kuadrin e negociatave në BE, veçanërisht Kapitullin 27 – Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike, i cili thekson forcimin e qeverisjes mjedisore në nivel lokal dhe angazhimin e qytetarëve në vendimmarrje përmes zbatimit të paketës legjislative horizontale.

Shtrirja e vlerësimit të nevojave përfshin *dy dimensione plotësuese*, përhapja gjeografike dhe grupet e synuara. 1) Shtrirja gjeografike përfshin Bashkinë e Elbasanit dhe të gjithë territorin e saj administrativ, duke marrë parasysh edhe lidhjet e saj operative në nivel rajonal dhe kombëtar. 2) Shtrirja e grupeve të synuara pasqyron larminë e palëve të interesuara me një rol në vendimmarrjen lokale, me fokus të veçantë në çështjet mjedisore. Së bashku, këto dimensione ofrojnë një kornizë të qartë për të kuptuar kontekstin e pjesëmarrjes publike në Elbasan dhe detajohen më tej në tabelën më poshtë.

³ https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/a8eec3f9-b2ec-4cb1-8748-9058854dbc68_en?filename=Albania%20Report%202024.pdf

Shtrirja	Përkufizimi në kuadër të vlerësimit të nevojave të pjesëmarrjes publike
Shtrirja gjeografike	I gjithë territori administrativ i Bashkisë së Elbasanit, duke përfshirë njësitë administrative urbane dhe rurale përreth saj. Ky fushëveprim/shtrirje merr gjithashtu në konsideratë lidhjet operationale të Bashkisë me institucionet rajonale dhe kombëtare që ndikojnë në qeverisjen mjedisore. Fig. 1: Harta e shtrirjes gjeografike
Shtrirja sipas grupeve të synuara	Larmia e palëve të interesuara të përfshira ose të prekura nga vendimmarrja mjedisore në Elbasan, siç është identifikuar në hartëzimin e palëve të interesuara dhe përmes angazhimit të drejtpërdrejtë: ▪ Institucionet kombëtare dhe rajonale: Agjencia Kombëtare e Mjedisit dhe zyrat e saj rajonale që mbulojnë Elbasanin, Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura dhe administrata e saj rajonale në Elbasan, Agjencia Kombëtare e Pyjeve, Këshilli i Pellgut të Lumit Shkumbin etj. ▪ Administrata bashkiake dhe stafi teknik: Departamentet dhe njësitë e Bashkisë së Elbasanit, duke përfshirë Drejtorinë e Mjedisit, Emergjencave dhe Mbrojtjes Civile (me bujqësinë, pylltarinë dhe kullotat), Drejtorinë e Integritit Evropian, Projekteve dhe Donatorëve, Grupin e Punës për Ndryshimet Klimatike, specialistë të të rinjve/arsimit etj. ▪ Anëtarët e Këshillit Bashkiak: përfaqësuesit e angazhuar në komisionet për mjedisin, bujqësinë, pylltarinë, menaxhimin e ujërave, transparencën dhe përfaqësuesit politikë ▪ Komunitetet lokale: nëpërmjet administratorëve të njësive administrative, grupeve të punës së grave, rrjeteve rinore, përfaqësuesve të komunitetit rom dhe egjiptian, oficerëve të ndërlidhjes me komunitetin etj. ▪ Organizatat e shoqërisë civile dhe grupet me bazë komunitare: organizatat formale të shoqërisë civile dhe nismat bazë. ▪ Aktorët e sektorit privat: bizneset lokale dhe operatorët e shërbimeve, si dhe sipërmarrësit dhe palët e interesit të industrisë me ndikim në mjedis. ▪ Mediat dhe organizatat rojtare: duke përfshirë gazetarët, shoqatat e gazetarëve, platformat e mediave online etj.

	Aktorët ndërkombëtarë dhe të zhvillimit: duke përfshirë Bashki të Forta, projektin për Klimën, zyrat e Save the Children në Elbasan etj.
--	--

Metoda

Për të siguruar një eksplorim gjithëpërfshirës të dinamikës së pjesëmarrjes publike, metodologjia e vlerësimit të nevojave kombinon teknikat cilësore dhe pjesëmarrëse për të identifikuar perspektivat e palëve të interesuara, për të sintetizuar njohuritë dhe për të prodhuar rekomandime praktike. Çdo komponent metodologjik ndërtohet mbi atë të mëparshëm për të siguruar thellësi dhe koherencë.

Mbledhja e të dhënave

Të dhënat u mbledhën nëpërmjet intervistave të synuara me palët e interesit (22) dhe një workshop SWOT, duke siguruar që kontributi të vinte drejtpërdrejt nga ata që ishin më të përfshirë ose të prekur nga përpjekjet e pjesëmarrjes publike. Kjo u parapri nga një hulumtim në terren mbi kornizat dhe dokumentet lokale mjedisore, duke ofruar një kuptim të aktorëve kryesorë dhe kontekstit më të gjerë të pjesëmarrjes. Intervistat, të udhëhequra nga një pyetësor gjysmë i strukturuar me pyetje të hapura, inkurajuan dialogun dhe shkëmbimin e informacionit. Në total, u kryen 22 intervista gjatë periudhës korrik-gusht 2025, dhe një workshop SWOT u mbajt më 17 korrik 2025. Gjatë gjithë proceseve të zbatuara në Elbasan, balanca gjinore dhe gjithëpërfshirja u trajtuan si parime themelore, duke garantuar pjesëmarrjen domethënëse të grave, të rinjve dhe përfaqësuesve nga zonat rurale.

Analiza e të dhënave

Të dhënat e mbledhura nga intervistat dhe workshop-i SWOT u sintetizuan në njohuri që nxisin veprime me qëllim që të ndihmojnë në zbulimin e shkaqeve rrënjësore të pjesëmarrjes së ulët dhe të identifikojnë mundësitë kryesore që do të udhëheqin hartimin dhe zhvillimin e mjetit. Sinteza dhe analiza u kryen mbi bazën e përvojës së ekspertëve, me qëllim që gjetjet të përshtaten me qëllimin e vlerësimit të nevojave dhe të ofrojnë një bazë realiste dhe të thellë për raportin. Analiza e të dhënave u krye në fund të gushtit - fillim të shtatorit 2025.

Raportimi

Gjetjet nga analiza e të dhënave u konsoliduan në një raport të strukturuar të vlerësimit të nevojave, duke ofruar një plan të qartë për forcimin e pjesëmarrjes publike në Bashkinë e Elbasanit, për të informuar hartimin e paketës së mjeteve dhe për të shërbyer si një burim i vlefshëm për bashkitë që kërkojnë të përmirësojnë angazhimin qytetar. Raporti përfshinte gjithashtu një mendim strategjik mbi hapat e mëtejshëm për të zhvilluar dhe zbatuar mjete dhe metodologji që promovojnë pjesëmarrjen publike dhe konsiderimin e këtij procesi. Është e rëndësishme të theksohet se analiza u hartua brenda kontekstit të procesit të anëtarësimit të Shqipërisë në BE, duke u mbështetur në shembujt e BE-së dhe njohuritë nga negociatat e Kapitullit 27 mbi Mjedisin dhe Ndryshimet Klimatike, të cilat shërbejnë si një forcë lëvizëse për përafrimin e praktikave të qeverisjes vendore me standardet e BE-së mbi transparencën, llogaridhënien dhe përfshirjen e qytetarëve në vendimmarrjen mjedisore. Raportimi u finalizua në shtator 2025.

Miratimi politik

Miratimi politik u krye duke ia prezantuar draft-Raportin e Vlerësimit të Nevojave bashkisë dhe palëve të interesuara para finalizimit, për të siguruar pronësinë, për të kontrolluar

relevancën dhe për të integruar reagimet e tyre, një hap thelbësor në promovimin e pjesëmarrjes publike. Një seminar miratimi u mbajt në 12 nëntor 2025 me pjesëmarrjen e një grupi të larmishëm palësh të interesuara, duke përfshirë si ata të intervistuar më parë ashtu edhe të tjerë që nuk mund të angazhoheshin më parë. Kjo krijoi një hapësirë të hapur për diskutim, pronësi dhe pranim kolektiv të gjetjeve të raportit. Në këtë kontekst, u organizua një raund shtesë konsultimesh për komente me shkrim, me mbështetjen e Bashkisë Elbasan, pas të cilit u finalizua raporti.

3. ANALIZA E PALËVE TË INTERESIT

Aktorët kryesorë të përfshirë në qeverisjen mjedisore në Elbasan janë hartëzuar, duke përshkruar rolet e tyre në pjesëmarrjen publike dhe vendimmarrje. Informacionet nga intervistat dhe punëtoritë nxjerrin në pah pikat e tyre të forta, sfidat dhe mundësitë për përmirësimin e praktikave pjesëmarrëse.

Profilat dhe rolet në ekosistemin e pjesëmarrjes publike

Palët e interesit kanë role të ndryshme në qeverisjen mjedisore në varësi të pozicionit të tyre politik, shoqëror dhe ekonomik. Secili mbart përgjegjësi, ndikim dhe lidhje specifike kur zbatohet e drejta e pjesëmarrjes publike. Kuptimi dhe njohja e këtyre roleve ndihmon vlerësimin e nevojave për të identifikuar kapacitetet aktuale dhe se ku mund të përmirësohet bashkëpunimi dhe angazhimi. Nga institucionet shtetërore dhe zyrat e tyre rajonale, vendimmarrësit vendorë, aktorët e sektorit privat, grupet me bazë komunitare dhe organizatat e shoqërisë civile, deri të akademisë, ekspertiza lokale, media, të rinjtë, grupet mbikëqyrëse dhe donatorët ndërkombëtarë, të gjithë kontribuojnë në forcimin e një ekosistemi pjesëmarrës në Elbasan. Ato kategori të palëve të interesuara, të paraqitura në tabelën e fushëveprimit të synuar më sipër, së bashku me aktorët e tyre më përfaqësues dhe rolin dhe kontributet e tyre specifike, janë detajuar në tabelën në Shtojcën I të këtij raporti.

Midis kësaj game të gjerë dhe larmie palësh të interesuara, organet kryesore lokale përgjegjëse për organizimin dhe kryerjen e konsultimeve publike janë 1) *Këshilli Bashkiak* dhe 2) *Kryetari i Bashkisë*.

Këshilli Bashkiak vepron si një organ vendimmarrës, përfaqësues dhe mbikëqyrës. Ai ka detyrim ligjor të organizojë konsultime publike për një numër vendimesh të përcaktuara ligjërisht nga rregullorja e brendshme e këshillit.

Personat përgjegjës për organizimin e konsultimeve publike janë: Sekretari/Sekretariati i Këshillit, Kryetari i Këshillit, Kryetarët e Komisioneve të Përhershme të Këshillit dhe Anëtarët e Këshillit. Rolet e tyre përkatëse janë të detajuara në tabelën në Shtojcën I.

Kryetari i Bashkisë, si autoritet ekzekutiv i qeverisjes vendore, është i detyruar ligjërisht të zhvillojë konsultime publike gjatë përgatitjes së buxhetit afatmesëm të bashkisë dhe planeve të detajuara vendore, dhe gjithashtu mund të organizojë konsultime për projektakte të tjera sa herë që e shihet të përshtatshme.

Personat përgjegjës për organizimin e konsultimeve publike janë: Kryetari i Bashkisë dhe Drejtuesit e Departamenteve/Drejtorive/Sektorëve. Rolet e tyre përkatëse janë të detajuara në tabelën në Shtojcën I. I gjithë procesi i konsultimit publik mbështetet nga Koordinatorin për Njoftimin dhe Konsultimin Publik, si dhe nga stafi i bashkisë.

Bashkia e Elbasanit, si njësi e qeverisjes vendore, luan një rol kyç në procesin e VNM-së. 1) Është një palë e interesuar e konsultuar, me të drejtë të përfshihet gjatë gjithë procesit duke shqyrtuar dokumentacionin e projektit dhe duke dhënë mendimin e saj zyrtar përmes vërejtjeve, sugjerimeve ose kundërshtimeve. Këto të dhëna duhet të merren parasysh nga

PROCESI I VNM-së

PROJEKTET NDERKOMBETARE LOKALE
(Detyrojnë për standardet pjesëmarrëse)

PLANIFIKIMI VENDOR

MINISTRIA E MJEDIST

Agjencia Kombëtare e Mjedisit

Agjencia Rajonale e Mjedisit, Berat

ZHVILLUESI
(Duhet të ndërmarë VNM)

Bashkia Elbasan

Njësitë dhe Drejtoritë

Këshilli Bashkiak Elbasan

Sekretariati i Këshillit Bashkiak

Anëtarë dhe komisionet e përhershme

Administratoret (Kryetarët e njësive administrative)

Strukturat komunitare (struktura vullnetare, përfaqesues të zgjedhur)

PUBLIKU
(banorët e Elbasanit)

Media sociale, Faqja web

Procesi i aprovimit

Për më tepër, ekosistemi i pjesëmarrjes publike në Elbasan mbështetet nga dy arritje kryesore: 1) *Programi i Transparencës*, i cili garanton akses të hapur në informacion për qytetarët, dhe 2) anëtarësimi i bashkisë në *Partneritetin për Qeverisje të Hapur* (OGP) që nga shtatori 2024, duke përforcuar angazhimin e Elbasanit për hartimin e politikave gjithëpërfshirëse dhe vendimmarrjen pjesëmarrëse. Brenda këtij kuadri, është krijuar Forumi i Përherëshëm i Qytetarëve për Hartimin e Politikave Vendore, duke angazhuar ekspertë dhe OJQ për të siguruar përfshirjen aktive të qytetarëve dhe shoqërisë civile në qeverisjen vendore.

Gjetjet kryesore nga intervistat

- Të gjithë palët e interesit pranojnë se ka përmirësime në mënyrën se si Bashkia e Elbasanit zbaton proceset pjesëmarrëse.

- Bashkia e Elbasanit zotëron procesin e Buxhetimit me Pjesëmarrje, duke treguar përvojë dhe përgjegjësi në rritje ndaj procesit.
- Ekziston një boshllëk i qartë në njoftimin në kohen e duhur të publikut dhe sigurimin e përfshirjes së komunitetit në vendimmarrje. Gjithashtu, ka pak ose aspak komunikim e vazhdueshëm se si janë marrë vendimet ose pse janë konsideruar zgjedhje të caktuara. Kjo mungesë transparence dhe llogaridhënieje dobëson besimin dhe dekurajon angazhimin e publikut në të ardhmen.
- Çështjet mjedisore nuk janë përparësi, nuk janë ndër shqetësimet e përditshme të qytetarëve dhe nuk artikulojnë në axhendën e bashkisë.
- Ekziston një nevojë e qartë për edukim mjedisor dhe ndërgjegjësim midis banorëve të Elbasanit për të ndërtuar interes dhe angazhim.
- Partneritetet e bashkisë me shoqërinë civile, median, akademinë dhe sektorin privat shihen thelbësore për të arritur pjesëmarrje kuptimplote dhe për të ndërtuar besim.
- Ndërsa proceset dhe strukturat formale funksionojnë për të koordinuar pjesëmarrjen, ato ende nuk po sigurojnë një pjesëmarrje kuptimplote në çështjet mjedisore.
- Proceset e konsultimit të VNM-së dhe vendimmarrja e tyre perceptohen si të largëta si nga qeverisja vendore ashtu edhe nga qytetarët e Elbasanit. Kjo kryesisht për shkak të strukturave rajonale të Agjencisë Rajonale të Mjedisit dhe rolit pasiv që luan Bashkia e Elbasanit në këto procese.
- Ekziston një "apati" midis qytetarëve për t'u angazhuar dhe reaguari për çështjet mjedisore. Kjo vjen nga një përzierje barrierash kulturore, mosbesimi ndaj institucioneve dhe vetëkufizimi për të ndarë mendimin e tyre.
- Interesi personal është nxitësi kryesor i pjesëmarrjes aktive të qytetarëve në vendimmarrje
- Çdo aktor (qytetarë, media, OSHC, institucione, ekspertë, gra, të rinj etj.) shprehin dëshirën për më shumë pjesëmarrje aktive në vendimmarrjen mjedisore.
- Organizatat e Shoqërisë Civile mjedisore janë shumë të rëndësishme, por aktualisht janë të dobëta dhe ka pak reagim ndaj çështjeve lokale mjedisore.
- Palët e interesit besojnë se me një kapacitet më të fortë në nivel komuniteti, forume gjithëpërfshirëse dhe aktivitete ndërgjegjësimi për mjedisin dhe pjesëmarrjen publike, pjesëmarrja publike mund të përmirësohet ndjeshëm.

4. VLERËSIMI I PRAKTIKAVE AKTUALE

Statusi i pjesëmarrjes së qytetarëve në Elbasan.

Shumica e palëve të interesit të intervistuar e perceptojnë pjesëmarrjen e qytetarëve në vendimmarrjen mjedisore në Elbasan si mesatare, që do të thotë se ajo tregon një trend progresiv, por me hapësirë të konsiderueshme për përmirësim. Arsyetimi pas këtij perceptimi mund të grupohet si më poshtë. Ka shumë tipare pozitive, megjithatë, siç sugjeron 'logjika mesatare', ato vijnë edhe me një 'por' që duhet adresuar.

Ndërgjegjësimi mjedisor: Çështjet mjedisore përfaqësojnë një temë në rritje me interes midis qytetarëve në Elbasan, por nuk perceptohen si çështje urgjente ose prioritare edhe pse Elbasani njihet për probleme të larta lokale si ndotja historike nga industria, djegia e mbetjeve, devijimet e ujit nga hidrocentralet etj. Qëndrimi i publikut ndaj mjedisit mbetet indiferent, jo miqësor dhe si rezultat niveli i angazhimit të tyre është i ulët. Qytetarëve u mungon informacioni dhe ndërgjegjësimi mbi çështjet mjedisore dhe duhet të jenë më të ekspozuar ndaj diskutimeve mjedisore. Për momentin, konsultimet publike janë burimi kryesor i informacionit në të cilat qytetarët marrin pjesë, jo më pak se 20 pjesëmarrës, por ndërgjegjësimi për temat dhe pjesëmarrja kuptimplote mbeten të kufizuara. Organizatat mjedisore dhe akademja duhet të luajnë një rol më të fortë për të koordinuar dhe mbështetur edukimin dhe ndërgjegjësimin publik mjedisor.

Faktorët nxitës të angazhimit: Interesi personal është nxitësi kryesor i pjesëmarrjes së qytetarëve në konsultime publike dhe diskutime mjedisore. Ata janë të interesuar për çështjet e tyre lokale dhe duan që zëri i tyre të dëgjohet. Gjithashtu, ata kënaqen duke bashkëvepruar me njëri-tjetrin dhe konsultimet publike ofrojnë këtë mundësi. Ata e vlerësojnë mundësinë për të shprehur shqetësimet dhe pakënaqësitë e tyre, por ekziston një hendek kulturor në përfshirjen për të mirat publike si mjedisi. Pra, përfshirja e qytetarëve mbetet besnike për të prioritetizuar nevojat personale si riparimet e vogla të infrastrukturës, kompensimet familjare, mundësia për të lobuar dhe për të marrë kompensime ose favore etj.

Angazhimi i të rinjve: Këshilli Bashkiak Rinor (KRR) përfaqësojnë një mekanizëm dhe mjet të rëndësishëm që është aktiv dhe po rrit pjesëmarrjen dhe angazhimin e të rinjve në Elbasan. Ai numëron rreth 200 anëtarë, por angazhimi i tyre zakonisht kufizohet në një cikël akademik dhe i mungon qëndrueshmëria afatgjatë, veçanërisht pasi shumë të rinj emigrojnë pas përfundimit të shkollës së mesme. Anëtarët e KRR-së kanë nevojë për trajnim dhe lidhje më të forta me akademinë për t'u bërë aktivë në shërbimet publike dhe vendimmarrje.

Strukturat e komunikimit dhe koordinimit të drejtpërdrejtë me publikun: Në vitet e fundit, janë në funksion disa struktura për ndarjen e informacionit dhe konsultimin, duke krijuar kanale të strukturuar për angazhimin e qytetarëve në vendimmarrje. Administratorët (Kryetarët e Njësiave Bashkiake) luajnë një rol kyç. Ata shihen si figura të besueshme dhe shërbejnë si një lidhje e drejtpërdrejtë midis sekretariatit bashkiak dhe komunitetit, duke mundësuar shkëmbimin e njoftimeve zyrtare dhe duke mobilizuar pjesëmarrjen. Strukturat komunitare (Kryetarët e fshatrave, strukturat ndërlidhëse qytetare) konsiderohen si vlera e shtuar e përfshirjes së qytetarëve të Elbasanit. Megjithatë, këta përfaqësues të zgjedhur kanë nevojë për ngritje të vazhdueshme kapacitetesh në funksionet dhe iniciativat bashkiake. Nga ana

tjeter, Organizatat e shoqërisë civile duhet të angazhohen më aktivisht përtej projekteve, duhet të sigurojnë përfshirjen e grupeve të tyre të synuara (gjinia, grupet vulnerabël, minoritetet). Akademia mund të luajë një rol më të fortë në mbështetjen dhe inkurajimin e pjesëmarrjes aktive në proceset e vendimmarrjes mjedisore.

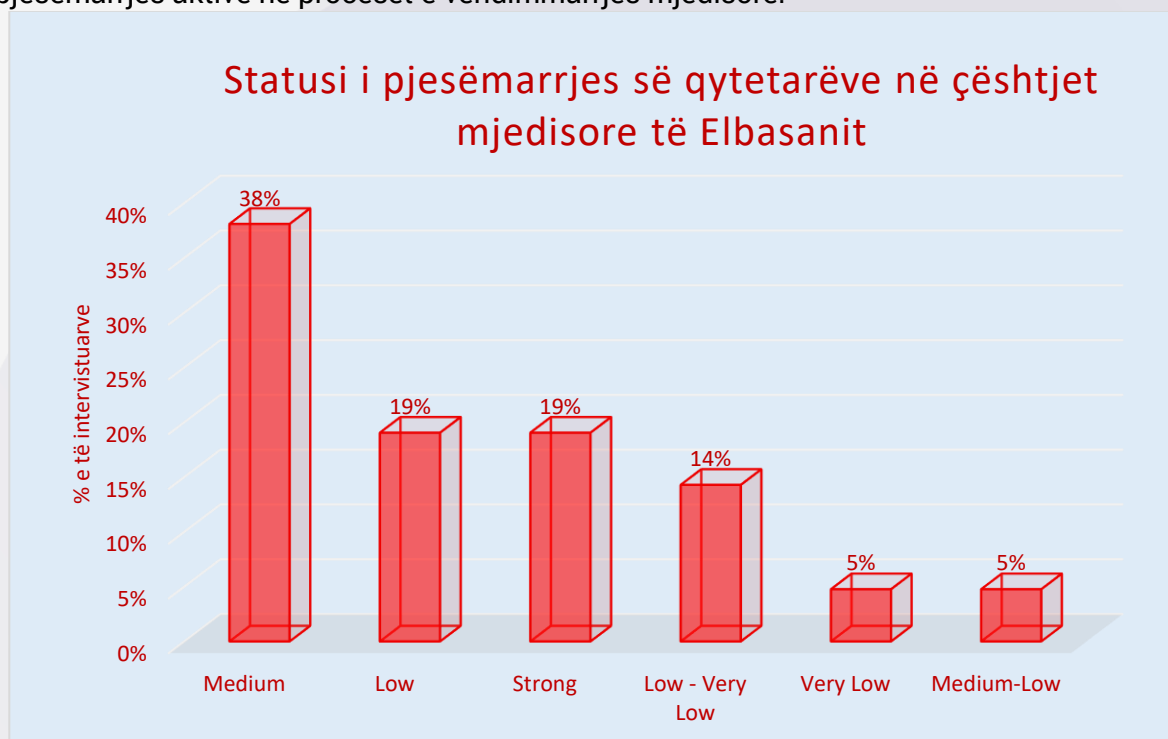

Fig. 3: Perceptimi mbi nivelin e pjesëmarrjes në çështjet mjedisore gjatë intervistave

Palët e interesit identifikuan disa sfida dhe mundësi për të rritur përfshirjen e publikut në çështjet mjedisore. Tabela më poshtë paraqet reflektimet e pjesëmarrësve në një format të strukturuar, duke lidhur mënyrën se si mundësitë e identifikuara prej tyre mund të pozicionohen për të adresuar sfidat e identifikuara:

Sfidat (blikojnë pjesëmarrjen)	Mundësitë (ofrojnë hapësirë për përmirësim)
Ndërgjegjësim i ulët për çështjet mjedisore	Ka një pranim gjithnjë e më të madh të rëndësisë së çështjeve mjedisore
Kulturë e dobët e angazhimit kolektiv mjedisor	Qytetarët përgjigjen kur ftohen drejtpërdrejt
Konsultimeve shpesh u mungon debati, duke kufizuar ndikimin që ato duhet të kenë në vendimmarrje.	Strukturat për konsultim janë vendosur dhe po fillojnë të funksionojnë, por ato kërkojnë më shumë lehtësim proaktiv.
Mosbesimi ndaj vendimmarrësve dhe ndikimi politik.	
Pjesëmarrja shpesh motivohet nga interesa të drejtpërdrejta personale dhe jo nga shqetësime mjedisore ose të komunitetit në tërësi.	Modeli i buxhetimit me pjesëmarrje me konsultime më të lokalizuara, në nivel lagjeje (jo vetëm në të gjithë qytetin) është një model që mund të përmirësojë përfshirjen dhe besimin.

Një pjesë e vogël e palëve të interesit e perceptojnë përfshirjen në çështjet mjedisore si të fortë. Ky këndvështrim lidhet me kontekstin historik të ndotjes mjedisore në Elbasan, i cili i ka bërë qytetarët më të ndjeshëm ndaj çështjeve mjedisore. Megjithatë, ky perceptim lidhet më shumë me treguesit sasiorë, siç është numri i pjesëmarrësve dhe ekzistenca e proceseve

pjesëmarrëse, sesa me cilësinë e përmbajtjes apo përfaqësimin e pjesëmarrjes në konsultimet publike. Si i tillë, intervistuesit shprehin se pjesëmarrja është e lartë, por jo plotësisht gjithëpërfshirëse. Ajo karakterizohet nga 1) shqetësimi real i komunitetit dhe aktivizmi, megjithatë mbetet e 2) bllokuar nga hendeku i gjithëpërfshirjes dhe ndikimet e jashtme.

Komuniteti ka shqetësim real: Qytetarët kujdesen për mjedisin e tyre për shkak të trashëgimisë së industrisë metalurgjike dhe djegies së mbetjeve, të cilat kanë iniciuar shumë veprime komunitare. Disa shembuj të angazhimit të tyre përfshijnë veprime pastrimi, angazhim në mbjelljen e pemëve, fushata mjedisore etj. Ndërgjegjësimi mjedisor po rritet me të rinjtë që luajnë një rol aktiv përmes krijimit të Bordit Mjedisor në Këshillin Rinor të Qytetit, i cili organizon veprime të ndryshme mjedisore dhe merr pjesë rregullisht në dëgjesa publike dhe aktivitete mjedisore.

Boshllëku në përfshirje: Seancat dëgjimore publike ndonjëherë janë të organizuara për të 1) ftuar vetëm pjesëmarrës që i përmbahen rregullave, të cilët mbeten pasivë dhe kufizojnë debatin e hapur, 2) informacioni nuk ndahet gjithmonë në kohën e duhur për të lejuar përgatitjen e publikut për pjesëmarrje cilësore, 3) ndotësit e fuqishëm, siç janë industritë e mëdha, përfliten se sponsorizojnë aktivitete ose ndikojnë të ekspertët për të zbutur kritikën, dhe 4) logjistika nuk e mundëson gjithmonë pjesëmarrjen e grave, të moshuarve dhe komuniteteve të marginalizuara.

Palët e interesit që e perceptojnë përfshirjen e qytetarëve në çështjet mjedisore si të ulët i referohen një status quo-je më të gjerë që përfshin: ndotjen ekzistuese të vazhdueshme, përgjegjësinë e dobët të komunitetit dhe reagimin e kufizuar të publikut ndaj problemeve mjedisore. Ata theksojnë gjithashtu praktikën e dobët të konsultimit, zërat e brishtë të shoqërisë civile dhe medias, boshllëqet institucionale në qeverisjen lokale.

Arsyetimi pas këtij mendimi është i përmbledhur më poshtë:

Interes i ulët publik	Praktikat e dobëta të konsultimit	Përfaqësim i dobët i OSHC-ve mjedisore dhe medias	Boshllëqet institucionale në qeverisjen vendore
Qytetarët në përgjithësi nuk përfshihen në proceset mjedisore për shkak të mungesës së kulturës mjedisore, interesit personal dhe frymës së komunitetit.	Qytetarët ndonjëherë ftohen me premisa premtuese pa informacionin e duhur ose njohjen si palë të interesuara.	Aktivizmi i shoqërisë civile është i dobët, i fragmentuar dhe i dominuar nga një numër i vogël të moshuarish.	Bashkia ndërmerr shumë nisma mjedisore, por nuk duhet të zëvendësojë OSHC-të, por duhet ta fuqizojë rolin e tyre përmes partneritetit.
Edhe në raste kritike (shembulli i zjarrit në landfill në korrik 2025), protestuan vetëm 2-3 OJQ, organizatorët dhe asnjë qytetar.	Takimet konsultuese shpesh janë të organizuara dobët (ftesat dërgohen një ditë	OJQ-të ndonjëherë i keqpërdorin konsultimet, duke dështuar në ngritjen e çështjeve në mënyrë efektive ose gjithëpërfshirëse (citim: "një aktivist, një OJQ, 3 persona").	Qeveria vendore tregon pak vullnet për t'u lidhur drejtpërdrejt me qytetarët dhe për pjesëmarrjen e tyre të drejtpërdrejtë në proceset e

Interes i ulët publik	Praktikat e dobëta të konsultimit	Përfaqësim i dobët i OSHC-ve mjedisore dhe medias	Boshllëqet institucionale në qeverisjen vendore
Shumë qytetarë ndihen të pashpresë se problemet mjedisore mund të zgjidhen, gjë që çon në apati dhe mosangazhim të tyre.	më parë ose po atë mëngjes) dhe kjo ndikon në pjesëmarrjen efektive. Shumë qytetarë as nuk e dinë që ekzistojnë procese pjesëmarrëse.	Mediat kontribuojnë në këtë dobësi duke amplifikuar të njëjtin grup të vogël zërash mjedisor, duke dhënë përshtypjen që nuk ka një lidhshmëri të ri apo të fortë. Mungesa e një zëri të fortë të shoqërisë civile mjedisore dekurajon angazhimin më të gjerë të komunitetit.	vendimmarrjes mjedisore. Proceset pjesëmarrëse janë më tepër simbolike sesa kuptimplotë, gjë që kontribuon në mungesën e mëtijshme të besimit dhe pjesëmarrjes.

Fokusi gjinor dhe gjithëpërfshirja – Pjesëmarrja e grave në vendimmarrjen mjedisore në Elbasan

Zbatimi i një këndvështrimi gjinor në këtë vlerësim nxjerr në pah se pjesëmarrja e grave në vendimmarrjen mjedisore në Elbasan, ndonëse e inkurajuar formalisht, mbetet e pabarabartë në praktikë. Gratë janë të pranishme në procese të ndryshme pjesëmarrëse, përfshirë intervista, workshope, sesione validimi dhe buxhetim pjesëmarrës, por angazhimi i tyre efektiv shpesh kufizohet nga barriera strukturore, logjistike dhe socio-kulturore.

Konsultimet e zhvilluara në ambiente të centralizuara, gjatë orarit të punës ose pa mbështetje transporti, kufizojnë në mënyrë disproporcionale pjesëmarrjen e grave, veçanërisht të atyre nga zonat rurale, grave të moshuara dhe grave nga komunitete të marginalizuara. Përgjegjësitë familjare dhe kujdesi, të kombinuara me rolet tradicionale gjinore, e kufizojnë më tej disponueshmërinë dhe vetëbesimin e grave në pjesëmarrje. Edhe kur gratë marrin pjesë, dinamika e takimeve e dominuar nga burrat shpesh redukton kohën e diskutive të tyre dhe dekurajon shprehjen e lirë të mendimeve.

Njëkohësisht, vlerësimi identifikon edhe faktorë të qartë lehtësues. Angazhimi i grave përmirësohet ndjeshëm kur proceset pjesëmarrëse përshtaten përmes takimeve të decentralizuara (në nivel lagjeje) dhe në orare pasditeje, përmes njoftimit të synuar përmes strukturave komunitare të besuara, si dhe përmes facilitimit që fton në mënyrë aktive kontributet e grave (modeli i kryetarit të bashkisë). Procesi i buxhetimit pjesëmarrës në Elbasan përbën një shembull pozitiv lokal, duke demonstruar se si logjistika gjithëpërfshirëse dhe moderimi proaktiv mund të rrisin dukshmërinë dhe ndikimin e grave.

Këto gjetje theksojnë nevojën për të kaluar nga përfshirja formale drejt një hartimi pjesëmarrës të ndjeshëm ndaj gjinisë. Forcimi i qeverisjes mjedisore në Elbasan kërkon procese konsultimi që u mundësojnë grave jo vetëm të jenë të pranishme, por edhe të formësojnë prioritetet, vendimmarrjen dhe rezultatet në mënyrë domethënëse dhe të dukshme.

Trendet dhe motivimet

Sipas pjesëmarrësve në vlerësim, trendi i përfshirjes së qytetarëve në çështjet mjedisore tregon shenja përmirësimi, megjithëse perceptimet mbeten të ndara. Në vitet e fundit, 33% e palëve të interesit vunë re përparim të ndjeshëm, 42% nuk panë ndonjë ndryshim domethënës, ndërsa 25% përshkruan një realitet të përzier të përmirësimeve të rëndësishme me pengesat ekzistuese që së bashku pengojnë përparimin pozitiv. Figura 4 ilustron këtë pasqyrë.

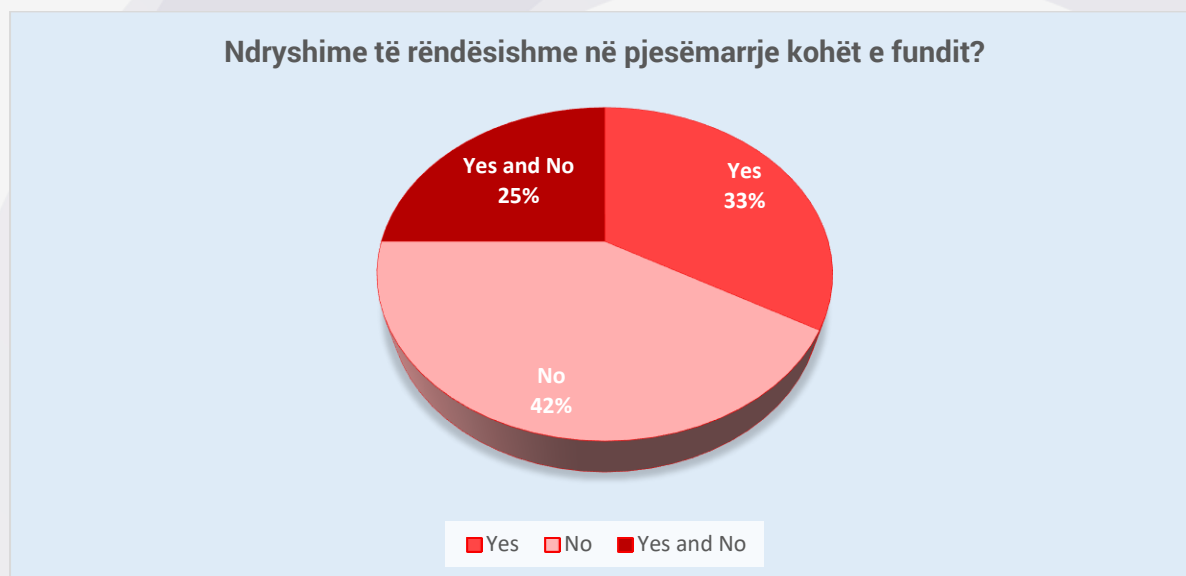

Fig. 4: A ka pasur ndonjë ndryshim të rëndësishëm në nivelet e pjesëmarrjes gjatë viteve të fundit? Një nxitës kryesor i rritjes së angazhimit publik në çështjet dhe qeverisjen mjedisore është motivimi i qytetarëve.

■ *Çfarë i motivon qytetarët në Elbasan të marrin pjesë në vendimarrje?*

Qytetarët në Elbasan marrin pjesë kryesisht kur çështjet prekin interesat e tyre personale, kur besojnë se zëri i tyre do të ketë rëndësi dhe do të merret në konsideratë, dhe kur institucionet ofrojnë informacion të qartë dhe praktika pozitive. Më hollësisht, motivimet e tyre mund të grupohen si më poshtë:

1. INTERESA PERSONALE

Interesi personal i drejtpërdrejtë është nxitësi më i fortë që qytetarët në Elbasan të përfshihen në vendimarrje. Shqetësime të tilla si furnizimi me ujë, menaxhimi i mbeturinave, rrugët, zhurma ose taksat stimulojnë pjesëmarrjen, veçanërisht kur këto probleme janë në pragun e tyre. Gjithashtu, qytetarët që kanë investuar (veçanërisht pranë ish-zonës metalurgjike) kërkojnë të jenë proaktivë kur ata preken nga vendimarrja.

2. NEVOJAT E KOMUNITETIT DHE DASHURIA PËR QYTETIN E TYRE

"Elbsanllinjtë e duan qytetin e tyre dhe duan ta shohin të lulëzojë ditë pas dite duke reflektuar standardet evropiane" - mbetet një burim i fortë motivimi midis qytetarëve që pasqyrojnë dhe përfaqësojnë qytetërimin e njohur të Elbasanit. Shumë i shohin konsultimet si një shans për të paraqitur kërkesa në emër të komunitetit dhe problemet e fshatit ose lagjes së tyre (uji i

pijshtëm, hapësirat publike, shërbimet vendore etj.) me shpresën se ato do të zgjidhen. Banorët ruralë kanë më shumë lidhje me tokën dhe natyrën, kështu që ata angazhohen në tema si bujqësia, uji, çështjet e përdorimit të tokës etj., ndërsa banorët urbanë reagojnë më shumë ndaj temave të përgjithshme si ndotja, zhurma, zonat e gjelbra, trafiku etj.

3. E DREJTA PËR T'U PËRFAQËSUAR, PËR T'U RESPEKTUAR DHE ZËRI I TYRE PËR T'U DËGJUAR

Qytetarët ndihen të motivuar kur shohin se konsultimet janë një platformë për të shprehur mendime, pakënaqësi ose nevoja, dhe se zërat e tyre dëgjohen nga institucionet. Ata e shohin pjesëmarrjen si një formë dialogu me bashkinë dhe një mundësi që shqetësimet e tyre të njihen dhe të merren në konsideratë në vendimmarrje. Një nxitës i fortë për ta është shpresa se problemet e tyre do të zgjidhen, jo vetëm të diskutohen në mënyrë të përsëritur.

4. TË MARRIN INFORMACION DHE DËSHIROJNË TË SHOHIN TRANSPARENÇË

Njerëzit i shohin takimet dhe proceset e konsultimit si mundësi për të marrë informacion në lidhje me investimet e reja, mundësitë e punësimit dhe planet bashkiake. Ato shihen si një shans për të mësuar rreth projekteve dhe vendimeve në vazhdim që ndikojnë në jetën e tyre. Komunikimi efektiv nga administratorët bashkiakë dhe anëtarët e këshillit bashkiak, si njoftimi në kohë, angazhimi aktiv, reagimet mbi vendimet dhe përditësimet mbi zbatimin e tyre etj., ndihmon në ndërtimin e besimit dhe në rritjen e pjesëmarrjes.

5. PRAKTIKA POZITIVE DHE BESIMI NË INSTITUCIONE

Qytetarët në Elbasan kanë tendencë të angazhohen, të bashkëpunojnë dhe të marrin pjesë më shumë kur shohin procese pozitive dhe reagim pozitiv nga institucionet. Një shembull i shkëlqyer është buxheti me pjesëmarrje, në të cilin qytetarët kanë mundësinë të komunikojnë drejtpërdrejt me autoritetet lokale, të marrin informacion në kohë dhe të ndërtojnë kanale komunikimi të vazhdueshme me përfaqësuesit e institucioneve të tyre lokale. Administratorët aktivë, një komision aktiv mjedisor brenda këshillit bashkiak dhe këshilltarët e angazhuar kanë bërë një punë të shkëlqyer gjatë buxhetimit me pjesëmarrje, gjë që ka ndihmuar në ndërtimin e besimit dhe motivimit midis qytetarëve për t'u angazhuar në këtë proces.

6. FAKTORË SOCIALE, POLITIKË DHE KULTURORE

Dinamika sociale formëson angazhimin publik. Disa qytetarë marrin pjesë thjesht "për të qenë të pranishëm në jetën e qytetit", duke reflektuar një ndjenjë përkatësie në komunitet dhe dashurie për Elbasanin, i cili shpesh quhet fytyra kulturore e qytetit. Të tjerë marrin pjesë "për të bërë një nder" (*qokë*), zakonisht të lidhur me lidhjet e punësimit, siç janë stafi bashkiak ose të afërmit e tyre që ndihen të detyruar të jenë të pranishëm. Disa marrin pjesë për arsye politike, si për shkak të besnikërisë ndaj partisë, për të treguar mbështetje ose kritikë ndaj aktorëve/lidhjeve politike.

7. KUSHTE MUNDËSUESE PËR PJESËMARRJE

Koha e përshtatshme (për shembull, takimet e mbajtura pasdite) është e rëndësishme dhe ofron një mundësi për pjesëmarrje më të lartë, veçanërisht për gratë dhe punëtorët. Komunikimi më i ngushtë me njësitë administrative vendore inkurajon pjesëmarrjen, pasi banorët ndihen më të lidhur dhe të informuar drejtpërdrejt.

■ *Cilat arsye i dekurajojnë qytetarët në Elbasan që të marrin pjesë në vendimmarrje?*

Qytetarët në Elbasan shpesh nuk marrin pjesë në vendimmarrjen mjedisore për shkak të informacionit të vonuar ose të munguar, mungesës së lidhjes së temave me jetën e tyre të përditshme, barrierave logjistike dhe sociale, si dhe një kulture të dobët të bashkëjetesës, e forcuar nga mungesa e besimit në institucione, zhgënjimet nga përvojat e kaluara dhe frika nga shprehja e mendimeve të ndryshme.

1. MUNGESË INFORMACIONI NË KOHË DHE BARRIERA KOMUNIKIMI

- Qytetarët shpesh nuk marrin informacion në kohë, ose edhe nuk marrin fare. Njoftimet që bëhen në minutën e fundit, lënë pak mundësi për pjesëmarrje.
- Kanalet e komunikimit janë shumë teknologjike për të moshuarit ose grupet e marginalizuara dhe mjetet tradicionale (fletëpalosjet, shtrirja e drejtpërdrejtë) mungojnë ose janë shumë sporadike.
- Konsultimet publike publikohen në internet, por njerëzit rrallë i kontrollojnë faqet e internetit të bashkisë.
- Përdoret gjuhë teknike, të cilën shumë nuk e kuptojnë.

2. RËNDËSIA E TEMËS

- Konsultimet dhe diskutimet rreth planeve dhe strategjive locale mjedisore duken shumë abstrakte dhe larg shqetësimeve të përditshme të njerëzve.
- Çështjet mjedisore shpesh nuk gjenerojnë interes publik nëse nuk lidhen me çështje personale.

3. KUFIZIME LOGJISTIKE

- Distanca, problemet e transportit dhe oraret e papërshtatshme të takimeve (sidomos në zonat rurale) ndikojnë në pjesëmarrjen në konsultimet publike.
- Konsultimet e përbashkëta të qëndëruara (për shembull një konsultim në ambientet e Bashkisë) i bëjnë qytetarët të ndiejnë se lagjja e tyre nuk është e përfaqësuar.

4. KULTURË E DOBËT PJESEMARRËSE

- Ekziston një kulturë individualiste e përhapur gjerësisht, përmes së cilës njerëzit kanë tendencë t'i zgjidhin problemet e tyre privatisht, në komunikim të drejtpërdrejtë me udhëheqësit, në vend që t'i zgjidhin ato kolektivisht si një komunitet ose të bëhen bashkë për të mbrojtur burimet e përbashkëta.
- Shumë qytetarë ndihen apatikë, indiferentë ose të dorëzuar. Ata thjesht nuk janë të interesuar të jenë aktivë.

5. MUNGESË BESIMI DHE ZHGËNJIM

- Skepticizëm i fortë se zërat e qytetarëve vlerësohen ose mund të ndryshojnë vendimet.
- Përvojat e mëparshme të mosdëgjimit (protestat e injoruar, premtimet e pambajtura) kanë zhdukur besimin e qytetarëve.
- Perceptimi i mungesës së llogaridhënies dhe transparencës nga qeveria dhe bashkia.
- Zhgënjim me qeverinë qendrore për çështjet mjedisore (industrinë e lëna të paprekura dhe ato janë çështje të qeverisë qendrore).
- Besimet se konsultimet janë formalitete, jo dialogë të singertë.

6. BOSHLLËK INSTITUCIONAL DHE NË KAPACITETE

- Kapacitetet e stafit bashkiak kane nevojë të përmirësohen në organizimin dhe koordinimin e pjesëmarrjes së publikut në çështjet mjedisore. Sidomos punonjësit e rinj që nuk janë të trajnuar në organizimin e proceseve pjesëmarrëse.
- Strukturimi Rajonal i Agjencive Rajonale Mjedisore (ARM) në vend të ndarjes lokale, ka ndikuar negativisht në komunikimin dhe adresimin e çështjeve mjedisore.

7. BARRIERAT SOCIALE DHE POLITIKE

- Disa biznese i tërheqin qytetarët që të mos flasin hapur, duke i heshtur kështu zërat kritikë.
- Pjesëmarrja shpesh politizohet. Njerëzit angazhohen kur sulmet politike janë të mundshme, jo për dialog konstruktiv.
- Shumë gra (sidomos gratë shtëpiake dhe grupet vulnerabël) janë të nën-përfaqësuar sepse komunikimi nuk është gjithmonë i përshtatur për to.
- Qytetarët kanë frikë se do të gjykohen, etiketohen ose ndëshkohen për shkak se flasin hapur:
 - o Frika se mos shihen si "spiunë".
 - o Frika e humbjes së vendeve të punës nëse kundërshtojnë vendimet bashkiake.
 - o Frika nga të qenit në shënjestër për shprehjen e një mendimi të kundërt

8. BARRIERA PSIKOLOGJIKE DHE EMOCIONALE

- Autocensura dhe të ndjerit i pafuqishëm ("*mendimi im nuk ka rëndësi*") dekurajon ndarjen e mendimeve dhe shprehjen e tyre.
- "Migrimi" - disa njerëz nuk interesohen për angazhimin në vendimmarrjen mjedisore sepse planifikojnë të largohen.

Trendet dhe motivimet - perspektivë nga vendet e BE-së

Në nivelin e BE-së, ndjeshmëria ndaj çështjeve mjedisore, më shumë se tre të katërtat e evropianëve (78%) pajtohen që çështjet mjedisore kanë një efekt të drejtpërdrejtë në jetën e tyre të përditshme dhe shëndetin e tyre. 84% e tyre mendojnë se legjislacioni mjedisor i BE-së është i nevojshëm për mbrojtjen e mjedisit në vendin e tyre. Këto të dhëna të mbledhura në vitin 2024⁴ tregojnë ndryshime të parëndësishme nga barometri i precedentit (2019), duke zbuluar tashmë një respektim të fortë të rregulloreve dhe ndikimeve mjedisore.

Në nivel të BE-së, nuk ka një sondazh të vazhdueshëm që i integron këto pyetje. Të dhënat vijnë nga disa sondazhe dhe konsultime publike, disa në nivel të BE-së, siç janë proceset rinore, ose procese më lokale, ku informacioni është shumë i zgjeruar. Megjithatë, më poshtë do të gjeni një përmbledhje të të dhënave që merren me motivimet dhe pengesat me njohuri evropiane dhe franceze.

- *Motivimet kryesore të qytetarëve të BE-së për të marrë pjesë në konsultime publike dhe procese pjesëmarrëse të lidhura me hartimin e ligjeve*

⁴ <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3173?etrans=fr>

Motivimi	Përshkrimi	Të dhëna dhe burime
Influenca, ndikimi dhe llogaridhënia	Qytetarët kërkojnë të ndikojnë në vendimet dhe politikat që ndikojnë në jetën e tyre, duke besuar se pjesëmarrja e tyre mund të çojë në ndryshime të prekshme.	58% e të anketuarve në anketën "Thuajeni fjalën tuaj!" të Gjykatës Evropiane të Auditorëve (ECA) (2019) thanë se morën pjesë për të "ndikuar në rezultatin legjislativ". Franca (feedback i CNDP): pjesëmarrësit shprehin shpesh dëshirën që pikëpamjet e tyre të merren parasysh (<i>leurs avis soient pris en compte</i>), duke kërkuar shpesh edhe qarqe të dukshme reagimesh ("gjurme e fjalës së pavlefshme").
Interes personal ose qytetar në çështje	Një kuriozitet, një ekuilibër i përfitimeve/disavantazheve në lidhje me çështjet, projektet, politikat lokale që i motivojnë qytetarët të marrin pjesë në aktivitete qytetare.	56% e të anketuarve nga BE-ja thanë se morën pjesë sepse ishin "të interesuar për temën" Në Francë, rëndësia tematike është një nxitës kryesor: njerëzit mobilizohen më lehtë në projekte të dukshme, lokale mjedisore (parqe eolike, cilësia e ujit, biodiversiteti, etj.) ose kauza etike.
Detyra qytetare dhe përgjegjësia kolektive	Qytetarët ndiejnë një ndjenjë të fortë përgjegjësie për t'u angazhuar në aktivitete komunitare që kontribuojnë në mirëqenien shoqërore.	49% në studimin e ECA-s përmendën një ndjenjë të "përgjegjësisë qytetare". Në Francë, ky motiv përputhet me " <i>défense du bien commun</i> " dhe " <i>volonté d'exercer une citoyenneté active</i> ", veçanërisht në mesin e publikut të arsimuar.

- *Pengesat kryesore të qytetarëve të BE-së për pjesëmarrjen në konsultime publike dhe procese pjesëmarrëse të lidhura me hartimin e ligjeve*

Motivimi	Përshkrimi	Të dhëna dhe burime
Mungesë njohurish për konsultimet (njerëzit nuk e dinë që ato ndodhin)	Shumë qytetarë nuk janë të vetëdijshëm se si të marrin pjesë ose se ekzistojnë mundësi, duke çuar në mosangazhim.	Qytetarët shpesh nuk e dinë që ekziston një konsultim ose nuk e kuptojnë qëllimin e tij. Citohet si pengesa kryesore në studimin e ECAS "Pjesëmarrja e Qytetarëve Evropianë në Procedurën Legjislative të BE-së" (2021). Për shembull, 60% e qytetarëve raportojnë se nuk dinë si të përfshihen. (Gjykata Evropiane e Auditorëve 2019). Në Francë, CNDP vëren " <i>faible visibilité des dispositifs</i> " (dukshmëri e pamjaftueshme/komunikim i proceseve)
Besim i ulët / mungesë reagimesh, joefektivitet	Mungesa e besimit tek institucionet dhe proceset e tyre mund t'i dekurajojë qytetarët nga angazhimi, pasi ata mund të mendojnë	Qytetarët mendojnë se zëri i tyre nuk do të ketë rëndësi ose nuk do të ketë asnjë ndjekje ("lodhje nga konsultimi"). ECA (2019) paralajmëron se pjesëmarrësit "rrallë marrin reagime se si përdoren pikëpamjet e tyre". Sondazhet tregojnë se 45% mendojnë se

Motivimi	Përshkrimi	Të dhëna dhe burime
	se kontributet e tyre nuk do të kenë rëndësi.	kontributet e tyre injorohen nga vendimmarrësit. (ECAS 2021) Vlerësimet e CNDP-së franceze theksojnë nevojën për të <i>"dhënë një përgjigje pasuese"</i> . Në Francë, për shkak të proceseve të fundit të konsultimit publik të udhëhequra nga qeveritë, kjo ndjenjë duket se është rritur.
Kompleksiteti / paarritshmëria / pengesat burokratike dhe fizike	Pengesa të tilla si vendndodhja, transporti dhe konfliktet e orarit mund t'i pengojnë qytetarët të marrin pjesë aktive në aktivitetet qytetare.	Procedurat perceptohen si shumë teknike, të gjata ose të orientuara drejt ekspertëve. ECAS (2021) dhe ECA (2019), të dyja theksojnë gjatësinë dhe zhargonin e tepërt. Raportet franceze të enqêtes publiques përmendin "documents trop volumineux" (dokumenta të gjata) dhe <i>"langage administratif et technique difficile"</i> (gjuhë teknike dhe administrative e vështirë për t'u kuptuar).

Perspektiva e ardhshme e pjesëmarrjes publike

Të dhënat nga intervistat me palët e interesit dhe workshopi SWOT tregojnë se palët e interesit **optimiste** besojnë se pjesëmarrja e qytetarëve në qeverisjen mjedisore në Elbasan do të rritet nëse angazhimi për përmirësim në disa aspekte është serioz. Ata theksojnë bashkëpunimin, komunikimin më të mirë dhe praktikën më të fortë institucionale. Perspektiva **neutrale** përfshin palët e interesit që janë më të kujdesshme, duke reflektuar pasigurinë dhe nevojën për përmirësim, por pa e besuar plotësisht këtë. Ata shpresojnë për përmirësim, por e përshkruajnë të tashmen si të mbetur në vend dhe të varur nga praktikën më të fortë institucionale. Palët e interesit **pesimiste** dyshojnë se do të ketë një përmirësim domethënës të pjesëmarrjes publike në të ardhmen. Ata theksojnë problemet me rrënjë të thella si apatia publike, mosbesimi dhe qeverisja e dobët.

Optimist	Neutral	Pesimist
Pjesëmarrja është premtuese dhe kërkon angazhim dhe bashkëpunim të qëndrueshëm midis institucioneve, qytetarëve dhe aktorëve të shoqërisë civile.	Palët e interesit kanë një pikëpamje realiste në lidhje me kufizimet aktuale.	Panorama "nuk është pozitive", duke theksuar se në katër vitet e fundit debateve u ka munguar cilësia.
Kërkon vetëm një investim të vogël në komunikim në kohë, struktura më të mira konsultimi, edukim mjedisor dhe shërbime cilësore për të rritur besimin dhe pjesëmarrjen.	Ndryshimet demografike (migrimi në zonat rurale) zvogëlojnë potencialin e pjesëmarrjes.	Apatia e qytetarëve është alarmante, dhe ata nuk ndiejnë pronësinë e mjedisit dhe shpesh dështojnë të veprojnë kolektivisht.
Praktikat pozitive ekzistuese shihen si provë e fortë e	Ndërsa ekzistojnë mekanizmat, zbatimi i dobët, komunikimi i dobët dhe mungesa e pronësisë vendore pengojnë pjesëmarrjen.	Ka mosbesim ndaj institucioneve, me shumë konsultime që shihen si formalitete dhe jo si mundësi të vërteta.
	Çështjet mjedisore shpesh komunikohen në mënyrë	Qytetarët presin që institucionet të zgjidhin gjithçka për ta, pa një

Optimist	Neutral	Pesimist
angazhimit institucional ndaj përfshirjes së qytetarëve.	shumë abstrakte, duke përdorur klishe të "ndryshimeve klimatike" dhe pa lidhje me realitetet e jetës së përditshme, gjë që dobëson angazhimin.	ndjenjë përgjegjësie të përbashkët.
Me integrimin në BE deri në vitin 2030, qytetarët do të përqafojnë një kulturë evropiane të pjesëmarrjes.	Pjesëmarrja mund të rritet nëse zbatohen manuale, procedura të qarta dhe zbatim i duhur i ligjeve mjedisore.	Çështjet mjedisore janë afatgjata dhe të padukshme (për shembull, ndikimet shëndetësore të ndotjes) dhe zvogëlojnë urgjencën e qytetarëve për të vepruar dhe për t'i adresuar ato.
Qytetarët po rrisin ndërgjegjësimin për çështjet mjedisore, gjë që do të rrisë nivelet e angazhimit.	Qytetarët përqendrohen në kërkesat individuale dhe u mungon fryma kolektive, gjë që kufizon pjesëmarrjen.	Situata mund të përkeqësohet edhe më shumë nëse migrimi, OSHC-të e dobëta dhe manipulimi politik vazhdojnë të ndikojnë në angazhimin qytetar.
Ende ka shpresë për një të ardhme "më të gjelbër" dhe më pjesëmarrëse, me çështjet mjedisore të vendosura në qendër të prioritetëve të qeverisjes vendore.		I pashpresë: nëse qytetarët nuk flasin më për çështje si landfilli i mbetjeve ose ish-uzina metalurgjike, "puna ka mbaruar".

Procesi i anëtarësimit si një forcë shtytëse për përmirësimin e pjesëmarrjes publike në Elbasan

Procesi i anëtarësimit në BE, veçanërisht përmes kërkesave të Kapitullit 27: Mjedisi dhe Ndryshimet Klimatike brenda paketës së Legjislacionit Horizontal, është bërë një nxitës kyç për përmirësimin e pjesëmarrjes publike në Elbasan. *"Me integrimin në BE deri në vitin 2030, qytetarët do të përqafojnë një kulturë evropiane të pjesëmarrjes"*, u përgjigjën disa nga palët e interesit optimiste gjatë intervistave, duke treguar se anëtarësimi në BE nxit jo vetëm përmirësimin e qeverisjes pjesëmarrëse në Elbasan, por edhe optimizmin dhe motivimin.

Brenda këtij kuadri, Bashkia e Elbasanit, si njësi e qeverisjes vendore, është një aktor kyç përgjegjës për përkthimin në praktikë të legjislacionit kombëtar të transpozuar, duke qenë niveli i parë i zbatimit. Nga bashkitë kërkohet të informojnë dhe konsultohen me qytetarët për çështje të tilla si planet lokale mjedisore dhe planet e tjera sektoriale, procedurat e VNM-së etj., duke siguruar që zërat lokalë të kontribuojnë në qeverisjen e qëndrueshme mjedisore. Ndërkohë që transpozimi ligjor është thuajse arritur, procesi i anëtarësimit e shtyn Elbasanin të forcojë kapacitetet institucionale, të përmirësojë dokumentacionin dhe transparencën në vendimmarrje, si dhe të zgjerojë bashkëpunimin me organizatat e shoqërisë civile dhe të udhëheqë njësitë vendore në përmbushjen e standardeve përmbyllëse për Kapitullin 27. Ky përafrim i vazhdueshëm me standardet e BE-së po shtyn gradualisht drejt një kulture më pjesëmarrëse në nivel vendor, ku angazhimi qytetar bëhet një pjesë integrale e qeverisjes mjedisore dhe planifikimit të zhvillimit vendor.

Studime rastesh të pjesëmarrjes së suksesshme dhe të pasuksesshme në Elbasan

- *Studime rastesh të pjesëmarrjes së suksesshme të qytetarëve në vendimmarrje në Elbasan*

Buxhetimi me Pjesëmarrje

Buxhetimi me pjesëmarrje në Elbasan njihet dhe pranohet gjerësisht si praktika pjesëmarrëse më e suksesshme në qeverisjen vendore. Ai ka krijuar një kuadër transparent, demokratik dhe gjithëpërfshirës për vendimmarrjen vendore. Ky model tregon se si proceset pjesëmarrëse të strukturuar, gjithëpërfshirëse dhe transparente mund të fuqizojnë qytetarët, të ndërtojnë besim dhe të sjellin përmirësime konkrete. Ai njihet gjerësisht si një model për Shqipërinë, duke vërtetuar se kur qytetarët janë të informuar mirë, të ftuar siç duhet dhe u jepet fuqi e vërtetë vendimmarrëse, pjesëmarrja është efektive.

Paketa Fiskale

Përdor të njëjtën metodologji dhe koordinim si buxhetimi me pjesëmarrje dhe identifikohet si një praktikë e suksesshme për vendimmarrjen pjesëmarrëse në Bashkinë e Elbasanit.

Buxhetimi me Pjesëmarrje për të Rinjtë

Buxhetimi me pjesëmarrje në Elbasan është zgjeruar edhe në proceset e fokusuar të rinjtë, i koordinuar nga specialistët e Drejtorisë së Rinisë së bashku me Kryetarin e Bashkisë dhe Sekretariatit e Këshillit Bashkiak. Të rinjtë informohen shumë kohë më parë, 30 ditë para takimit, dhe mbështeten nga specialistë të cilët ofrojnë udhëzime se si të ngrihen çështjet me interes në mënyrë efektive.

Ai mbledh rreth 100 pjesëmarrës të rinj të cilët shprehin prioritetet e tyre, përfshirë kërkesën për një Qendër Rinore. Ky propozim u prioritzua në vendimmarrje dhe u zbatua duke shërbyer si qendër rinore dhe si qendër këshillimi për karrierën. Këshilli Bashkiak gjithashtu ftoi median të mbulonte sesionin, duke siguruar dukshmëri dhe njohje publike të angazhimit të rinjve. Ky rast tregon se si Buxhetimi me pjesëmarrje mund t'u japë qytetarëve të rinj një zë të vërtetë, t'i shndërrojë propozimet e tyre në projekte konkrete dhe të forcojë qeverisjen gjithëpërfshirëse.

Kontrata e angazhimeve për Neutralitetin Klimatik 2030 (në kuadër të iniciativës NetZeroCity)

Në janar 2025, Bashkia e Elbasanit nisi konsultimin publik mbi Planin e saj të Veprimit për Energji të Qëndrueshme dhe Klimë (SECAP), duke ftuar qytetarët, institucionet dhe aktorët vendorë të komentonin mbi projekt-masat dhe të propozonin përparësitë e investimeve. Ky hap hapi rrugën për planifikim gjithëpërfshirës të klimës në nivel qyteti. Në mars 2025, Elbasani nënshkroi zyrtarisht Kontratën e Angazhimeve për Neutralitetin Klimatik 2030 me partnerë kombëtarë dhe lokalë, duke iu bashkuar iniciativës së BE-së 100 Qytete Klimatike Neutrale dhe të Mençura deri në vitin 2030. Bashkia tani po zbaton Aktivitetin Pilot GreenElb, i cili kombinon rikonstruksionet teknike të ndërtesave me metoda pjesëmarrëse, të tilla si vullnetarët e rinj që veprojnë si "ambasadorë të energjisë", parimet e buxhetimit pjesëmarrës dhe një model liderशिpi komunitar.

Kjo qasje e integruar tregon se si synimet ambicioze të neutralitetit klimatik mund të përparojnë përmes angazhimit qytetar, pronësisë së përbashkët dhe qeverisjes transparente, duke e bërë Elbasanin një shembull pilot pozitiv të veprimit gjithëpërfshirës klimatik në Shqipëri.

Investim Fotovoltaik në Fushë Buall, Shushicë

Konsultimi publik në Fushë Buall, Shushicë (2024) mbi ndarjen e tokës pyjore publike për panelet fotovoltaike qëndron si një shembull pozitiv i vendimmarrjes pjesëmarrëse në nivel vendor. Këshilli Bashkiak koordinoi procesin përmes konsultimeve të strukturuar me banorët, udhëheqësit e fshatrave dhe grupet e interesit, duke siguruar që shqetësimet e komunitetit në lidhje me ujin e pijshëm, kullotat dhe tokën bujqësore të adresoheshin plotësisht.

Kjo praktikë tregon se kur qytetarët informohen siç duhet, u jepet hapësirë për të ngritur shqetësimet e tyre dhe përfshihen në dialog transparent, konfliktet e mundshme mund të parandalohen dhe mund të arrihet një marrëveshje kolektive. Kjo ilustron se si qasjet pjesëmarrëse mund të balancojnë zhvillimin lokal me mbrojtjen mjedisore, duke forcuar besimin e komunitetit.

Plani Lokal i Menaxhimit të Integruar të Mbetjeve në Elbasan

Zhvillimi i Planit Lokal të Menaxhimit të Integruar të Mbetjeve u koordinua nga Drejtoria e Planifikimit Territorial dhe Urban, me përfshirje aktive të Këshillit Bashkiak, administratorëve vendorë, drejtuesve të njësive administrative dhe kompanive të tilla si Kurum, AlbKrom dhe ricikluesve të mbetjeve të kujdesit shëndetësor. Konsultimet zakonisht mbledhën 30-40 pjesëmarrës për takim në sallën e bashkisë dhe u angazhuan më shumë se 90 përfaqësues nga 12 njësi administrative rurale.

Procesi çoi në përmirësimin e planit dhe rregulloreve të tij, duke përfshirë si detyrimet ligjore ashtu edhe nevojat lokale. Mediat lokale i mbuluan takimet, duke ofruar dukshmëri dhe duke rritur ndërgjegjësimin. Ky rast tregon se si konsultimi gjithëpërfshirës me institucionet dhe përfaqësuesit e komunitetit mund të forcojë koordinimin, të përmirësojë planifikimin dhe të mbështesë një qeverisje më të mirë mjedisore.

Partneriteti për Qeverisje të Hapur (OGP)

Forumi i Partneritetit për Qeverisje të Hapur (OGP) në Elbasan ofron një platformë të strukturuar mirë dhe të konsoliduar për shkëmbim informacioni, konsultime dhe dialog. Përmes këtij forumi, palët e interesit marrin drafte, marrin pjesë në seanca dëgjimore, japin komente dhe angazhohen në diskutime. Ky proces i qëndrueshëm ka forcuar transparencën dhe e ka bërë vendimmarrjen pjesëmarrëse më efektive.

Një kufizim i vënë re është se jo të gjithë aktorët mund të marrin pjesë, por ka një numër të kufizuar vendesh. Kur janë të pranishëm më pak aktorë, debati bëhet më i ngushtë, më pak gjithëpërfshirës dhe më pak shumëdimensional. Kjo nxjerr në pah nevojën për të inkurajuar një pjesëmarrje më të gjerë dhe më të larmishme për të maksimizuar vlerën e forumit OGP si një mjet qeverisjeje gjithëpërfshirëse.

■ Studime rastesh të pjesëmarrjes së pasuksesshme të qytetarëve në vendimmarrje në Elbasan

Ndryshim i kushteve të Lejes Mjedisore për Kompaninë Kurum

Procesi për të ndryshuar dhe konsoliduar gjashtë leje të veçanta mjedisore në një të vetme për kompaninë Kurum nuk ishte efektiv si një ushtrim pjesëmarrës. Konsultimi i mungonte përfshirja kuptimplote e publikut, pasi pjesëmarrësit ishin pothuajse ekskluzivisht punonjës të kompanisë dhe jo banorë të pavarur ose përfaqësues të komunitetit. Pengesat kryesore ishin 1) mungesa e pjesëmarrjes më të gjerë qytetare, 2) një analizë sipërfaqësore e ndikimit mjedisor dhe 3) mosnjohimi i duhur i publikut sipas standardeve pjesëmarrëse. Kjo dëmtoi transparencën dhe kufizoi besimin në procesin e vendimmarrjes. Asnjë media lokale nuk u njoftua dhe OJQ-të nuk ishin proaktive në ndjekjen e çështjes. Mungesa e angazhimit të medias uli më tej dukshmërinë dhe llogaridhënien e procesit.

Ndarja e Tokës Pyjore për Panele Fotovoltaike në Labinot-Fushë (2023–2024)

Konsultimi mbi ndarjen e tokës pyjore për panelet fotovoltaike në Labinot-Fushë mbledhi rreth 30 pjesëmarrës, por procesi u dobësua nga pikëpamjet kontradiktore dhe mungesa e ndjekjes së veprimeve. Ndërsa disa banorë argumentuan se toka duhet të mbetet për kullotje dhe ngritën shqetësime në lidhje me rrezatimin, shumica e mbështetën projektin. Bashkia i regjistroi të gjitha

komentet dhe Këshilli miratoi ndarjen e tokës. Megjithatë, banorët nuk morën kurrë përgjigje zyrtare për shqetësimet e tyre, duke dëmtuar besimin.

Procesi u ndërpre kur media e partive opozitare mori pjesë dhe e politizoi konsultimin, duke krijuar debate të nxehta që prodhuan më shumë zhurmë sesa dialog konstruktiv. Për më tepër, konsultimet u konsideruan të kufizuara vetëm tek "palët e interesuara" (institucionet dhe OJQ-të) dhe jo tek qytetarët e zakonshëm, duke zvogëluar përfshirjen. Mbulimi mediatik nga mediat opozitare e kornizoi procesin politikisht dhe kontribuoi në keqinterpretim në vend që të rriste transparencën.

Vendgrumbullimi i mbetjeve dhe inceneratori pranë lumit Shkumbin (2017)

Në vitin 2017, një vend për asgjësimin e mbetjeve dhe një incenerator u ndërtuan pranë lumit Shkumbin, pranë një zone banimi me rreth 25,000 banorë. Pavarësisht kundërshtimit të fortë nga anëtarët e komunitetit dhe vendndodhjeve alternative të disponueshme, projekti vazhdoi pasi u shpall një emergjencë mjedisore në Elbasan. Zërat dhe komentet e komunitetit u dëgjuan, por u injoruan, dhe sot projekti konsiderohet gjerësisht si dështim. Pengesa kryesore ishte vullneti politik. Vendimarrja ishte nga lart poshtë, me pak konsideratë për proceset pjesëmarrëse ose shqetësimet mjedisore. Media e ka mbuluar këtë projekt, por thellësia dhe pavarësia e mbulimit varet nga liria editoriale dhe konteksti politik.

Rivitalizimi i Parkut Kryesor të Qytetit

Rivitalizimi i parkut kryesor të qytetit të Elbasanit u ndërmor si një projekt "rikualifikimi urban" dhe për këtë arsye nuk u krye asnjë konsultim publik. Shoqëria civile dhe grupet e interesit nuk u përfshinë, ndërsa propozimet nga qytetarët (si shtimi i stolave në vend të blloqeve të betonit) u injoruan derisa ata vetë organizuan një tryezë të rrumbullakët në park për të adresuar problemet. Autoritetet argumentuan se kontributi i qytetarëve ishte marrë në konsideratë kur u projektua parku origjinal, por në realitet, ndërhyrjet e reja e ndryshuan parkun në thelb. Zona të mëdha u betonuan, një kanal u hap përmes parkut që mbetet jofunksional dhe i mbushur me mbeturina, dhe pemë të shumta u prenë. Si rezultat, pjesë të parkut janë bërë të papërdorshme, duke dëmtuar rolin e tij si hapësira më e rëndësishme publike e qytetit.

Intervistat me qytetarët zbuluan zhgënjim: ata e shohin parkun si diçka që i përket komunitetit dhe ndiheshin të përjashtuar dhe të diskriminuar. Mbulimi mediatik ishte i kufizuar dhe i polarizuar. Mbulimi kryesisht e promovoi projektin nga një perspektivë institucionale dhe raportimi kritik mungonte kryesisht.

Pengesat kryesore ishin dështimi për të zbatuar kërkesat e konsultimit dhe përfshirja selektive e palëve të interesuara.

Seanca publike dëgjimore me operatorët industrialë

Seancat publike dëgjimore me operatorët industrialë organizohen rregullisht dhe janë të koordinuara mirë nga ana procedurale. Megjithatë, ato nuk kanë çuar në përmirësime në performancën mjedisore. Kompanitë shpesh vazhdojnë të operojnë pa përmirësuar teknologjinë ose pa adresuar çështjet e ndotjes. Komentet dhe shqetësimet e ngritura gjatë seancave dëgjimore injorohen kryesisht, duke i lënë qytetarët dhe palët e interesit të ndihen të përjashtuar dhe të pafuqishëm.

Pengesat kryesore janë mungesa e reagimit nga industria dhe përfshirja selektive e pjesëmarrësve. Autoritetet shpesh përjashtojnë palët kryesore të interesuara me një interes të vërtetë në ndikimet mjedisore. Në të kaluarën, ka pasur njëfarë mbulimi mediatik, por në vitet e fundit këto seanca dëgjimore kanë marrë pak ose aspak, gjë që e bën procesin të duket sikur mbahet qëllimisht jashtë diskutimit publik.

Sfidat në Buxhetimin me Pjesëmarrje

Buxheti me Pjesëmarrje është hartuar për t'u dhënë qytetarëve një zë në përcaktimin e prioritetëve të komunitetit. Megjithatë, në praktikë, shpesh pjesëmarrësit përfaqësojnë interesat institucionale dhe jo shqetësimet e komunitetit. Si rezultat, procesi nuk pasqyron gjithmonë zërat e qytetarëve të zakonshëm ose sfidat e tyre të përditshme.

Pengesat kryesore ishin njoftimet e vonuara, takimet e mbivendosura (2-3 në të njëjtën ditë, duke i penguar njerëzit të merrnin pjesë në më shumë se një takim) dhe një planifikim i papërshtatshëm. Qytetarët gjithashtu raportuan se nuk merrnin informacion në kohë ose të qëndrueshëm. Nuk u vu re asnjë mbulim specifik mediatik për këto sfida.

Projekti i Infrastrukturës së Bypass-it (Projekti Shtetëror)

Projekti i Bypass-it shtetëror konsiderohet një shembull negativ sepse është zhvilluar pa asnjë konsultim publik. Pavarësisht faktit se projekti prek drejtpërdrejt interesa të shumta të komunitetit, zërat lokalë nuk janë përfshirë në planifikim apo vendimarrje.

Studime rastesh të pjesëmarrjes së suksesshme dhe të pasuksesshme në vendet e BE-së

- *Studime rastesh të pjesëmarrjes së suksesshme të qytetarëve në vendimarrjen mjedisore në BE*

Inceneratori Toulouse-Mirail – një bashkëpunim i garantuar nga CNDP që drejtoi ridizajnimin e projektit

Bashkia dhe operatori zhvilluan një konsultim publik të garantuar nga CNDP, nën shqyrtimin e garantuesve të pavarur, mbi evolucionin dhe modernizimin e inceneratorit Mirail. Ky konsultim i mori seriozisht afatet kohore, cilësinë e informacionit dhe mënyrat e larmishme të pjesëmarrjes: platformë takimesh, panele qytetarësh, ndjekje të publikuara etj. Procesi prodhoi rekomandime konkrete dhe një qasje të negociuar, me faza, për përmirësimet në lidhje me punimet e përputhshmërisë (afatshkurtra) dhe skenarët e ristrukturimit (2030). Shpesh përmendet si një rast ku procedurat e strukturuara të CNDP përmirësuan hartimin e projektit dhe mbështetjen e palëve të interesuara ⁵.

Pse funksionoi : angazhim i hershëm dhe i strukturuar (në fazat e projektimit përpara se të vendosen zgjidhjet teknike) ; përfshirja e paneleve të qytetarëve dhe raportet transparente të ndjekjes; vëmendje e qartë ndaj aksesueshmërisë së informacionit.

Mësimi: për impiantet e mbeturinave, një proces në stilin e CNDP-së që ofron dialog përsëritës dhe raportim publik mund të prodhojë ndryshime të matshme në dizajn dhe të zvogëlojë konfliktin lokal.

Roşia Montană (Rumani) – 2013 -2021: qytetarët që bllokojnë një minierë të madhe ndotëse (një sukses për ndikimin qytetar)

Cfarë ndodhi: Miniera e arit e propozuar për gropë të hapur në Roşia Montană u përball me protesta masive publike (nga viti 2013 e tutje), mobilizim të fortë të OJQ-ve, argumente mbi trashëgiminë/arkelogjinë dhe presion kombëtar/ndërkombëtar; hapat parlamentarë dhe rregullatorë përfundimisht e ndaluan projektin (2021) dhe zona fitoi mbrojtje nga UNESCO-ja që kufizonte minierat në të ardhmen. Pse është një sukses (nga perspektiva e qytetarit): mobilizim i

⁵ <https://www.debatpublic.fr/evolution-de-l-incinerateur-de-toulouse-mirail-2278>

gjerë ndërschoqëror, mesazhe të qarta (kulturë, mjedis, ujë, rrezik nga cianidi), aleanca me OJQ-të dhe aktorët ndërkombëtarë, dhe përdorim i levave ligjore/politike për të bllokuar lejet.

Mësime: fushatat efektive kombinojnë zërat lokalë me prova teknike (ndikimi në shëndetësi/trashëgimi/mjedis), ndërtimi i shpejtë i koalicioneve dhe strategjitë ligjore (ankesat për leje, referencat në ligjin e UNESCO-s ose BE-së, kur është e nevojshme).

Menaxhimi i mbetjeve në rajonin e Parisit - Plan i rajonal i parandalimit dhe gestion des déchets en Île-de-France (2016-2019)

Midis viteve 2016 dhe 2019, Këshilli Rajonal i Île-de-France udhëhoqi zhvillimin e planit të tij për parandalimin dhe menaxhimin e mbeturinave (PRPGD). Pjesëmarrja publike u përfshi që në fillim me palët e interesuara, OJQ-të, profesionistët, qytetarët (+4500) përmes pjesëmarrjes shumëkanalëshe (online, punëtori etj.). Kjo çoi në grupe që bashkë-hartuan objektivin e planit. Faza pjesëmarrëse mblodhi të dhëna mbi prioritetet e qytetarëve - veçanërisht reduktimin e mbeturinave shtëpiake, promovimin e kompostimit lokal dhe reduktimin e paketimit plastik. **Këto kontribute u pasqyruan në mënyrë të qartë në planin përfundimtar.**

Procesi **pati sukses** sepse qytetarët u konsultuan herët përmes një kombinimi mjetesh online, punëtorish dhe anketash që siguruan pjesëmarrje të gjerë. Tabelat transparente të reagimeve treguan se si u trajtua secili propozim, duke ndërtuar besim. Aktorët teknikë ndanë ekspertizën, ndërsa qytetarët i bazuan vendimet në praktikën e përditshme, duke çuar në rezultate të qarta: riciklimi, ripërdorimi dhe kompostimi u bënë përparësi të matshme në planin përfundimtar të mbeturinave.

Përfshirja, një shembull i praktikës më të mirë: Grupi i përfshirjes Phoenix në debatin publik La mer en debat

Debat publik kombëtar mbi strategjinë detare të Francës dhe 45 GW energji eolike në det të hapur, i udhëhequr nga CNDP dhe katër komisione lokale (CPDP). Mbi **21,000 pjesëmarrës**, **375 ngjarje** dhe **mbi 20,000 kontribute me shkrim** u mblodhën në 4.5 muaj. Brenda këtij procesi rregullator (pjesëmarrje ligjore) u krijua në **Normandi dhe Hauts-de-France një "Grup Përfshirjeje"**, i mbështetur nga Projekti BE *H2020 Phoenix*, për të përfshirë njerëz që zakonisht janë larg vendimmarrjes publike.

Synimet e tij:

1. Mbledhni pikëpamjet e komuniteteve të cënueshme ose të nën-përfaqësuar,
2. Zgjeroni debatin në nivel lokal,
3. Forcimi i fuqizimit të qytetarëve.

Përmes punëtorive të përshtatura sipas nevojave dhe ngjarjeve lokale — të tilla si *"Festa Qesharake në Det"* në Dunkirk, mëngjeset e qytetarëve dhe asambljet lokale — mbi 150 banorë nga klasa punëtore ose prejardhje të cënueshme u bënë ambasadorë lokalë për debatin.

Pse funksionon?

- **Metoda të adaptuara:** formate informale, krijuese dhe gjithëpërfshirëse.
- **Partneritet me qendrat sociale dhe shoqatat të cilave** vendasit tashmë u besojnë.
- **Njohja e kontributeve:** kontributet nga grupi u përfshinë në raportin përfundimtar të CNDP-së.

Praktikat më të mira

- Bashkohuni me **ndërmjetës të besuar lokalë** për të arritur grupet e përjashtuara.
- Përdorni **ngjarje informale dhe krijuese** për ta bërë pjesëmarrjen të arritshme.
- Njihni dhe raportoni mbi kontributin e komunitetit për të forcuar legjitimitetin.
- Përfshirja kërkon **kohë, mbështetje lokale dhe mjete fuqizimi**, jo vetëm seanca konsultimi.

- *Studime rastesh të pjesëmarrjes së pasuksesshme të qytetarëve në vendimmarrjen mjedisore në BE*

Miniera e linjitit Turów (Mosmarrëveshja ndërkuftare Poloni/Çeke)

Ndikimet ndërkuftare nga miniera sipërfaqësore Turów shkaktuan ankesa lokale dhe një padi çeke para gjykatave të BE-së. Qytetarët dhe komunitetet lokale vuajtën nga ndikimet në ujë dhe mjedis; procesi ligjor prodhoi urdhëra gjyqësore dhe negociata komplekse politike ⁶, duke treguar se sa të ngadalta dhe të pasigurta mund të jenë mjetet juridike kur argumentet kombëtare për energjinë/sigurinë bien ndesh me të drejtat lokale dhe ligjin e BE-së ⁷. Në fund, u arrit një marrëveshje miqësore në vitin 2025 ⁸.

Pse pjesëmarrja/mbrojtja ishte e vështirë: Ndikimet transnacionale e ndërlikojnë ndikimin lokal; argumentet e politikës shtetërore të energjisë dhe sovranitetit kombëtar ngadalësohen dhe nxisin zgjidhje lokale; proceset ligjore ⁹ më në fund ishin efektive, por morën kohë.

Mësim për çështjet mjedisore ndërkuftare ose rajonale: të sigurohet njoftimi/konsultimi i hershëm ndërkuftar (kur është e nevojshme), të përdoret monitorimi bazë i bazuar në shkencë dhe të angazhohen institucionet rajonale herët për të shmangur betejat e zgjatura ligjore dhe ndihmën e vonuar.

Projekti i djegies së mbeturinave në Sofje (Bullgari)

Neglizhimi i pjesëmarrjes transparente dhe shqyrtimit rigoroz mjedisor çon në refuzimin e projekteve të mëdha të infrastrukturës.

Projekti i djegies së mbeturinave në Sofje u lançua në mesin e viteve 2010 si pjesë e strategjisë së qytetit për të zvogëluar përdorimin e deponive dhe për të prodhuar energji nga mbeturinat. I financuar pjesërisht nga Banka Evropiane e Investimeve, objekti ishte planifikuar të digjte mbeturinat komunale për të gjeneruar ngrohje qendrore. Megjithatë, që nga fillimi, procesi u përball me kundërshtim të fortë nga OJQ-të mjedisore, banorët dhe ekspertët e pavarur, të cilët denoncuan mungesën e konsultimit të vërtetë publik dhe vlerësimet e pamjaftueshme të shëndetit dhe cilësisë së ajrit. Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor u kundërshtua vazhdimisht në gjykatë, me kritikët që argumentonin se të dhënat kryesore nuk ishin të besueshme dhe se autoritetet kishin injoruar shqetësimet e publikut. Pas vitesh vonesash dhe padish, Gjykata e Lartë Administrative e Bullgarisë anuloi miratimin e VNM-së së projektit, duke ndaluar në mënyrë efektive zhvillimin e tij. Rasti ilustron se si neglizhenca e pjesëmarrjes transparente dhe shqyrtimit rigoroz mjedisor mund të gërryëjë besimin e publikut dhe të çojë në refuzimin e projekteve të mëdha të infrastrukturës.

Çfarë shkoi keq:

- VNM-ja dhe konsultimi publik ishin të meta; autoritetet injoruan shqetësimet për rrezikun shëndetësor; gjithashtu, të dhënat nuk ishin të besueshme; nuk kishte pjesëmarrje të duhur, pavarësisht vonesave/lidhjeve të gjata.
- Projekti në fund u anulua.
- Ky është një rast ku pjesëmarrja e qytetarëve (ose kërkesa ligjore për të) u injorua (ose u krye keq), duke shkaktuar vonesa dhe refuzim të projektit.

⁶⁶ <https://www.miningsee.eu/poland-in-court-over-environment-impact-assessment-of-drilling>

⁷ https://www.climatecasechart.com/document/czech-republic-v-poland-mine-de-turow_1bd9

⁸ <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2025-07/cp250092en.pdf>

⁹ https://www.climatecasechart.com/document/czech-republic-v-poland-mine-de-turow_1bd9

Inceneratori Fos-sur-Mer (fillimi i viteve 2000, jo CNDP por konsultim për VNM)

Në filli të viteve 2000, projekti për ndërtimin e një inceneratori mbeturinash në Fos-sur-Mer, në Francën jugore, iu nënshtrua konsultimit publik si pjesë e Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor dhe jo përmes një procesi të udhëhequr nga CNDP. Konsultimi përfshinte operatorë të mbeturinave, bashki lokale, OJQ dhe banorë, por vetëm disa qindra njerëz morën pjesë në seanca dëgjimore. Meqenëse pjesëmarrja u zhvillua vonë - pasi vendi ishte zgjedhur tashmë - qytetarët menduan se kontributi i tyre nuk mund të ndikonte në rezultat. Projekti vazhdoi me ndryshime minimale, duke lënë një trashëgimi mosbesimi dhe frustrimi që më vonë nxiti kundërshtimin lokal ndaj objekteve të tjera industriale. Pjesëmarrje e kufizuar, seancat dëgjimore tërhoqën disa qindra vendas.

Pse nuk funksionoi:

- Pjesëmarrje e kufizuar
- Koha : konsultimet erdhën vonë, pas vendimit për vendndodhjen
- Qytetarët ndiheshin të pafuqishëm
- Projekti vazhdoi me pak ndryshime.

Analiza e proceseve me potencial për të pilotuar përdorimin e mjeteve të pjesëmarrjes publike.

Lista e shembujve të suksesshëm dhe të pasuksesshëm ofron një pasqyrë të shkëlqyer të progresit që Bashkia e Elbasanit ka bërë drejt përfshirjes dhe pjesëmarrjes së publikut në qeverisjen vendore dhe vendimmarrjen mjedisore. Ndërsa shembujt pozitivë tregojnë se ekzistojnë struktura të qarta dhe funksionale, ekziston vullnet dhe angazhim i mirë politik për të forcuar procesin dhe për t'i bërë qytetarët partnerë aktivë në vendimmarrje, shembujt e pasuksesshëm tregojnë se praktikrat e këqija i referohen kryesisht të kaluarës, por boshllëqet në pjesëmarrjen kuptimplote janë trashëguar në të tashmen. Të gjithë këta shembuj tregojnë nevojën për një informim më të mirë publik, partneritet më të ngushtë me median për të ndryshuar perceptimet dhe qëndrimin, dhe në të njëjtën kohë, ato pasqyrojnë ambicien kritike e palëve të interesit që e njohin progresin e bërë deri më tani, por mbeten të qarta në thirrjen e tyre për përmirësim: *në jemi mirë, por duam të bëhemi më mirë - dhe në fund të jemi më të mirët.*

Në këtë kontekst, proceset me potencial për të pilotuar përdorimin e paketës së mjeteve për pjesëmarrjen publike duhet të përfaqësojnë gamën e plotë të vendimmarrjes mjedisore në nivel vendor: 1) Proceset mjedisore komunale të udhëhequra dhe të koordinuara nga Bashkia dhe Këshilli Bashkiak dhe, 2) Proceset e Vlerësimit të Ndikimit Mjedisor të udhëhequra nga ARM-të dhe zhvilluesit privatë, me mbikëqyrjen dhe mbështetjen e bashkisë. Duke mbuluar të dyja fushat, mjeti mund të adresojë tiparet specifike të qeverisjes mjedisore pjesëmarrëse në Elbasan.

Dy procese kanë potencial të fortë për përmirësim: 1) Buxhetimi me Pjesëmarrje dhe 2) konsultimet publike të VNM-së. Këto janë procese shumë të dukshme, të konsideruara gjerësisht si referencë nga qytetarët kur diskutohet për pjesëmarrjen publike në Elbasan. Forcimi i ketyre proceseve jo vetëm që do të përmirësojë cilësinë, por edhe do t'i frymëzojë qytetarët të angazhohen më aktivisht në nisma të tjera pjesëmarrëse.

Buxhetimi me pjesëmarrje

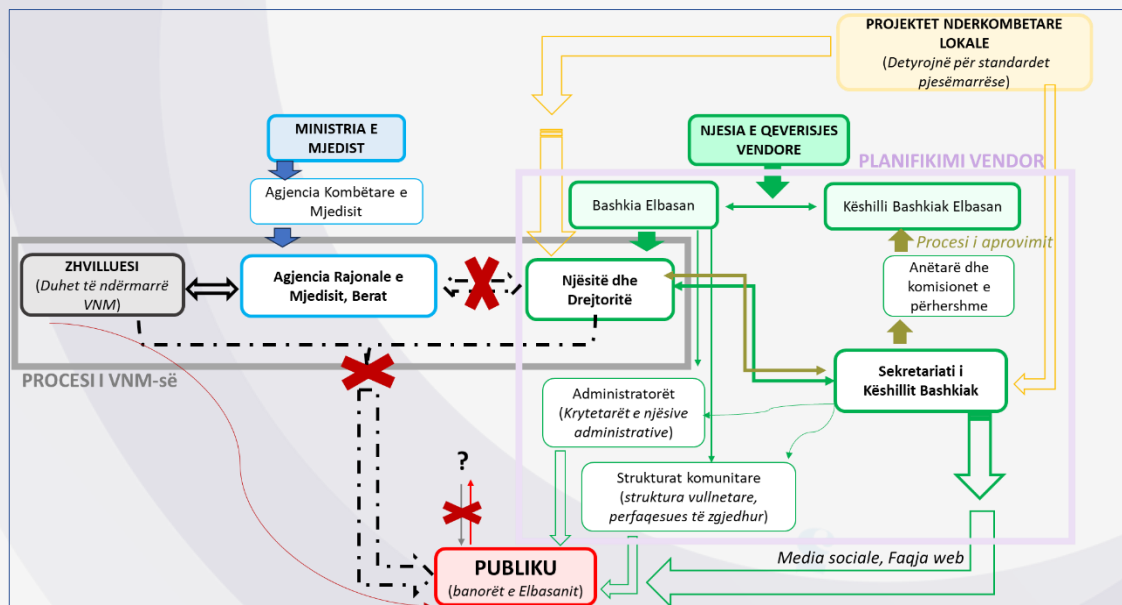
- I njohur si procesi më i mirë pjesëmarrës në Elbasan dhe ndër më të përparuarit në Shqipëri, megjithëse palët e interesit besojnë se ende ka nevojë për përmirësim.

- Pikat e forta mbështeten në: strukturat e vendosura, kapacitetet e forta organizative dhe koordinuese, përvojën e gjatë dhe vullnetin politik të demonstruar për ta bërë procesin të përqendruar të qytetari.
- Dobësitë mbështeten në: përdorim i kufizuar i mjeteve efektive të komunikimit dhe partneriteteve për të siguruar pjesëmarrje kuptimplote.

Konsultim publik për VNM-në

- Pas ristrukturimit rajonal të ARM-së, proceset e VNM-së janë “distancuar” nga qytetarët dhe shpesh ky ristrukturim rajonal perceptohet sikur ka dëmtuar pjesëmarrjen mjedisore. Një bashkëpunim më i fortë midis ARM-së dhe Bashkisë së Elbasanit është i nevojshëm për të siguruar konsultime cilësore. Bashkia duhet të veprojë si urë lidhëse lokale midis procedurave të VNM-së dhe qytetarëve të saj, duke siguruar jo vetëm pjesëmarrje, por edhe koordinim dhe ndikim aktiv në vendimmarrje.
- Pikat e forta mbështeten në: ekziston interes i lartë publik në proceset e VNM-së, veçanërisht sepse shumica e tyre janë të lidhura me ndotjen historike dhe aktuale industriale të Elbasanit. Strukturat pjesëmarrëse bashkiake tashmë ekzistojnë dhe mund të mobilizohen edhe për këto konsultime.
- Dobësitë varen nga: ka një kuptim të kufizuar se si një bashkëpunim më i ngushtë midis ARM-së Berat dhe Bashkisë Elbasan mund të përmirësojë proceset e VNM-së. Strukturat bashkiake janë më të përparuara sesa qasjet e koordinimit që përdoren zakonisht nga ARM-të dhe zhvilluesit privatë.

Fig. 5: Vizualizimi i boshllëqeve në procesin e konsultimit të VNM-së

5. PENGESA PËR PJESËMARRJE

Sfidat sistematike, organizative dhe në nivel individual

Vlerësimi në Elbasan tregon se politikat ekzistojnë (nivel sistematik), por nuk zbatohen sa duhet (nivel organizativ), gjë që ushqen mosbesimin, apatinë dhe mosangazhimin ekzistues në nivel qytetar (individual).

Sfidat sistematike (në nivel strukturor/politik)

Në nivel sistematik, Elbasani ka një kuadër politikash relativisht të zhvilluar mirë që mbështet dhe garanton pjesëmarrjen e qytetarëve në vendimmarrjen mjedisore. Instrumentet më të njohura midis palëve të interesuara janë ligji për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (VNM) dhe rregulloret e tij, ligji për njoftimin dhe konsultimin publik, ligjet sektoriale (ligji për menaxhimin e integruar të mbetjeve), ligji për të drejtën e informimit, ligji për vetëqeverisjen vendore, konventa e Aarhusit, ligji për Mbrojtjen e Mjedisit etj. të cilat udhëzojnë për programet e transparencës dhe integritetit, planet e veprimit për të rinjtë dhe planet strategjike sektoriale. Megjithatë, ka disa sfida:

- Korniza e politikave funksionon shumë mirë “në letër”, por zbatimi i duhur i saj është i paqëndrueshëm dhe ofron si praktika të mira, ashtu edhe të dobëta.
- Koordinimi i kompetencave për proceset e konsultimit midis Bashkisë së Elbasanit dhe Agjencisë Rajonale të Mjedisit në Berat për proceset e VNM-së nuk është i rregulluar qartë. E njëjta gjë vlen edhe për kompetencat midis institucioneve vendore dhe institucioneve qendrore për projektet e mëdha të infrastrukturës.
- Buxhetet komunale ndajnë burime të kufizuara për mjedisin (rreth 8% në disa raste), duke zvogëluar kapacitetin për të zbatuar masa pjesëmarrëse dhe duke ndikuar në fokusin në edukimin mjedisor dhe fushatat e ndërgjegjësimit publik, të cilat shërbejnë për të fuqizuar qytetarët për të përdorur mekanizmat ekzistues pjesëmarrës në vendimmarrjen mjedisore.

Sfidat organizative (institucionale / administrative)

Institucionalisht, Bashkia e Elbasanit përballet me disa pengesa organizative për pjesëmarrje efektive të publikut:

- **Ende ekzistojnë praktika komunikimi joefektive për proceset e konsultimit publik.** Informacioni në lidhje me konsultimet nuk arrin sistematikisht tek të gjithë në komunitete të ndryshme dhe nuk respekton gjithmonë afatet e kërkuara kohore. Njoftimet shpërndahen kryesisht nëpërmjet publikimeve në faqen e internetit të bashkisë dhe nëpërmjet kontakteve të drejtpërdrejta nëpërmjet strukturave të komunitetit të bashkisë. Përveç kësaj, proceset mjedisore dhe dokumentet e konsultimit ende përdorin gjuhë teknike që është e vështirë për publikun ta kuptojë dhe të angazhohet. Mungojnë mekanizmat dhe alternativat për të kanalizuar zërat e qytetarëve që nuk mund të marrin pjesë në dëgjuesat publike në vendimmarrjen bashkiake.
- **Logjistika dhe planifikimi shpesh janë të pamjaftueshme për të siguruar pjesëmarrje gjithëpërfshirëse.** Dëgjuesat publike, veçanërisht ato për proceset e VNM-së, shpesh mbahen në zona të largëta me mundësi të kufizuara ose mungesë transporti, gjë që kufizon pjesëmarrjen e komuniteteve më të gjera të interesuara dhe të prekura. Dëgjuesat

publike për planet, strategjitë dhe dokumentet kryesore lokale janë të centralizuara në një ose dy konsultime brenda bashkisë dhe nuk shtrihen në zona të tjera administrative. Përveç kësaj, shumë dëgjesa që organizohen në orare të papërshtatshme (rreth orës 10:00) përjashtojnë gratë dhe grupet e punës. Kohët e fundit, bashkia ka praktikuar intervale kohore pasdite dhe mbrëmje, të cilat kanë rezultuar efektive dhe të pritura mirë nga qytetarët.

- **Mungesa e qasjeve alternative ndaj angazhimit publik në vendimmarrjen mjedisore.** Kanalet e shkruara për mbledhjen e opinioneve dhe komenteve publike mbi vendimmarrjen mjedisore përdoren rrallë dhe nuk promovohen në mënyrë aktive, dhe ka pak risi në ofrimin e mënyrave alternative për pjesëmarrjen e qytetarëve. Gjithashtu, shtrirja e synuar nuk është sistematike, megjithëse ka rezultuar efektive në proceset e buxhetimit me pjesëmarrje ku bashkitë organizojnë takime dhe konsultime me grupe fokusi.
- **Koordinimi brenda bashkisë dhe midis palëve të interesuara mbetet i dobët.** Ende ka një kuptim të kufizuar të përfitimeve të një mekanizmi të unifikuar konsultimi. Bashkia e Elbasanit mbështetet shumë në strukturat e veta dhe shumë pak ka investuar në bashkëpunimin me aktorë të tjerë. Mjete të tilla si hartëzimi i palëve të interesuara, rrjetëzimi i dokumentuar dhe tryezat e rumbullakëta mjedisore të rregullta nuk praktikohen në mënyrë sistematike, gjë që kufizon një dialog gjithëpërfshirës.
- **Përgjegjshmëri e kufizuar institucionale:** Qytetarët marrin informacione pasuese kryesisht përmes procesverbaleve të seancave dëgjimore publike të postuara në faqen e internetit të bashkisë. Këto nuk ofrojnë justifikime të qarta për vendimet, duke i lënë qytetarët me përshtypjen se kontributi i tyre injorohet, gjë që nga ana tjetër zvogëlon besimin dhe dekurajon pjesëmarrjen.

Sfidat individuale (në nivel qytetari)

Në nivelin e individëve dhe komuniteteve, barrierat formohen nga ndërgjegjësimi, kushtet socio-ekonomike dhe normat kulturore:

- Shumë qytetarë nuk kanë njohuri të përgjithshme mbi mjedisin dhe të drejtat e tyre, rolin e konsultimeve, ose se si kontributi i tyre mund të ndikojë në rezultate dhe vendimmarrje.
- Varfëria, distancat e gjata dhe oraret e punës zvogëlojnë aftësinë e grupeve vulnerabël për të marrë pjesë.
- Gratë, veçanërisht në zonat rurale, marrin pjesë më pak në konsultime për shkak të detyrave shtëpiake, normave kulturore dhe konteksteve patriarkale. Edhe kur marrin pjesë, ato nuk flasin. Komunitetet rome dhe egjiptiane janë të nën-përfaqësuar. Konsultimet publike shpesh perceptohen si procese të parëndësishme "shenjo rutinë" dhe jo si procese kuptimplote.
- Ka raste kur qytetarët kanë frikë nga pasojat negative nëse ankohen (sidomos kur anëtarët e familjes janë të punësuar në institucione shtetërore). Zhgënjimet e kaluara nga qeverisja vendore kanë ndihmuar në uljen e besimit.
- Ekziston një kulturë individualizmi. Indiferenca dhe apatia përshkruhen si "alarmuese dhe të frikshme" dhe pasqyrojnë lodhjen sociale dhe shkëputjen nga jeta publike.
- Barrierat psikologjike si drojësia në të folurit në publik, autocensura dhe ndjenja e pafuqisë kontribuojnë në pjesëmarrjen e dobët.

Pavarësisht këtyre barrierave, të rinjtë dhe qytetarët e arsimuar tregojnë potencial si grupe më aktive, ndërsa pensionistët shpesh janë pjesëmarrës të rregullt në konsultime. Megjithatë, migrimi dhe besimi i ulët në institucione kanë ulur angazhimin e vazhdueshëm midis të rinjve.

6. MUNDËSI DHE PRAKTIKAT MË TË MIRA

Bashkia e Elbasanit po investon dhe po rrit kapacitetin e saj për të ofruar qeverisje pjesëmarrëse kuptimplote. Ajo ka forcuar strukturat e saj institucionale, ka pasuruar politikat lokale dhe ka demonstruar vullnet të fortë politik për të pilotuar dhe zbatuar praktika të mira dhe gjithëpërfshirëse.

Strategjitë dhe mjetet e identifikuar për rritjen e pjesëmarrjes

8 strategjitë e identifikuar nga palët e interesit tregojnë një qasje shumështrësore. Ato përfshijnë strukturat, mekanizmat, mjetet dhe qasjet ekzistuese, si dhe veprimet e mundshme të rekomanduara në të ardhmen për ta bërë pjesëmarrjen të arritshme, transparente dhe kuptimplote.

1. **Mekanizmat pjesëmarrës dhe përfshirja:** Buxheti me pjesëmarrje është modeli dhe praktika më e mirë e Bashkisë së Elbasanit. Pikat e forta të tij qëndrojnë në: 1) sjelljen e dëgjësive publike më afër komuniteteve duke i organizuar ato në nivel lagjesh dhe njësive administrative; 2) kombinimin e këtyre dëgjësive me fokus grupe që synojnë komunitetet e marginalizuara dhe vulnerabël, të rinjtë dhe gratë, duke e bërë procesin shumë përfshirës; 3) ofrimin e udhëzimeve të qarta mbi qëllimin e procesit, metodologjinë dhe atë që kërkohet nga qytetarët, ndihmon në ndërtimin e të kuptuarit të qytetarëve dhe i motivon ata të marrin pjesë aktive.
2. **Lidershipi si model:** Një lidhshmëri që mbështet dhe promovon përfshirjen është një frymëzim dhe inkurajim për pjesëmarrjen qytetare. Kryetari i Bashkisë së Elbasanit po e luan këtë rol. Ai merr pjesë personalisht në shumë konsultime publike dhe ndërmerr veprime konkrete, si ftesa e grave të ulen në rreshtat e parë dhe angazhimi i tyre i drejtpërdrejtë në komunikim; duke i dhënë përparësi masave të angazhimit ndaj komuniteteve romë dhe egjiptiane. Këto përpjekje kanë pasur një ndikim të dukshëm dhe afatgjatë tek qytetarët dhe mbështesin përfshirjen, duke ndihmuar njëkohësisht në thyerjen e barrierave kulturore. Në këtë njohje, atij iu dha titulli "Kryetari i Bashkisë më miqësor ndaj romëve" në vitin 2020.
3. **Strukturat e institucionalizuara të komunitetit:** Strukturat funksionale dhe aktive të komunitetit në koordinim dhe shtrirje për proceset pjesëmarrëse janë asete të vlefshme të Bashkisë së Elbasanit. Këto përfshijnë Kryetarët e fshatrave, Zyrtarët e Ndërlidhjes Komunitare dhe Kryetarët e njësive administrative (Administratorët). Kryetarët e fshatrave dhe Zyrtarët e Ndërlidhjes Komunitare janë vullnetarë të zgjedhur nga qytetarët dhe administratorët janë pjesë e strukturës formale komunale. Së bashku, ata angazhohen bazuar në plane veprimi për përfshirjen e të gjithë aktorëve, shpërndajnë informacion dhe identifikojnë nevojat e komunitetit në kontakt të drejtpërdrejtë me qytetarët. Megjithatë, këto struktura kanë nevojë për ndërtim kapacitësh mbi çështjet mjedisore dhe proceset pjesëmarrëse në qeverisjen mjedisore.
4. **Mekanizmat gjithëpërfshirës pjesëmarrës (OGP):** Bashkia e Elbasanit ka nënshkruar dhe është zotuar ndaj parimeve të Partneritetit për Qeverisje të Hapur, duke qenë një nga bashkitë pioniere në Shqipëri që ndërmerr këtë veprim. Brenda këtij kuadri, ajo ka krijuar

Forumin e Përhershëm të Qytetarëve për Politikëbërjen Vendore, duke angazhuar ekspertë dhe OJQ për të siguruar përfshirjen aktive të qytetarëve dhe shoqërisë civile në qeverisjen vendore. Duhet të merret në konsideratë një qasje e qartë dhe e përkushtuar për të adresuar çështjet mjedisore dhe për të integruar specifikat e saj në këtë strukturë.

5. **OSHC-të si moderatorë të dëgjesave publike për të rritur përfshirjen:** Shoqëria civile në Elbasan është tashmë një komunitet aktiv që bën një punë të gjerë në ofrimin e shërbimeve sociale, aktiviteteve mjedisore dhe përfaqësimin dhe mobilizimin e qytetarëve për t'u angazhuar në procese pjesëmarrëse. Për t'i ndihmuar qytetarët të ndihen më rehat dhe për të zvogëluar perceptimet e presionit politik kur artikulojnë nevojat dhe shqetësimet, OSHC- *të propozohen* të shërbejnë si moderatorë ose lehtësues idealë dhe neutralë të dëgjesave publike.
6. **Rritja e artikulimit të rëndësisë së mjedisit nga Bashkia:** Bashkisë së Elbasanit / *propozohet* të integrojë mjedisin si një temë thelbësore në iniciativat, fjalimet, projektet e investimeve dhe fushatat e saj publike, për t'u përcjellë qytetarëve mesazhin e rëndësisë së mbrojtjes së mjedisit dhe për t'i ndihmuar ata të kuptojnë më mirë përfitimet e drejtpërdrejta të një mjedisi më të pastër dhe më të sigurt në jetën e tyre të përditshme.
7. **Teknologjia dhe platformat dixhitale:** edhe pse u ndanë opinione kontradiktore mbi rolin e teknologjisë dhe platformave dixhitale (faqet e internetit, mediat sociale, mediat online etj.) në rritjen e pjesëmarrjes, ato u pranuan se që kanë një potencial të fortë për të zgjeruar arritjen përmes komunikimit dhe për të rritur përfshirjen, nëse këto mjete integrohen sistematikisht në proceset e konsultimit dhe nëse shoqërohen me arritjen e komunikimit tradicional. Detajet mbi perspektivat e ndryshme jepen në Shtojcën III.
8. **Ndërton dhe përfiton nga partneritete të rëndësishme:** Bashkia e Elbasanit bashkëpunon dhe komunikon në rastet e nevojshme me ekosistemin e gjerë të aktorëve në Elbasan. Tashmë ekzistojnë marrëdhënie të mira dhe vullnet i mirë nga të gjithë këta aktorë për t'u përfshirë dhe për të rritur pjesëmarrjen kuptimplote. Partneritetet kryesore që propozohen të përdoren dhe qëllimet e tyre përkatëse janë:
 - **Qeveria vendore - Qytetarët - OSHC-** të konsiderohet partneriteti themelor për të siguruar që proceset pjesëmarrëse të jenë të gjera, përfaqësuese të grupeve të ndryshme dhe të njohura nga qytetarët si të vlefshme dhe të besueshme.
 - **Qeveria vendore – Institucionet arsimore** janë të rëndësishme për të mbështetur edukimin mjedisor, ndërgjegjësimin afatgjatë dhe mobilizimin e të rinjve.
 - **Qeverisja vendore – Bizneset** për dialog mbi përgjegjësitë mjedisore (mbetjet, emetimet) dhe mundësitë (investimet, financimi i projekteve, stazhet).
 - **Shoqëria civile – Media** për të siguruar transparencë, komunikim të gjerë dhe për të rritur dukshmërinë e konsultimeve.
 - **Aleanca ndërsektoriale** që angazhojnë qendrat shëndetësore, shërbimet sociale dhe departamentet mjedisore për të nxjerrë në pah lidhjen midis mjedisit, mirëqenies dhe cilësisë së jetës.
 - **Bashkëpunim shumëpartiak** për të përfshirë të gjitha forcat politike për të siguruar përfshirjen dhe për të zvogëluar perceptimet e paragjytimeve.

Veprimet kryesore të identifikuar dhe burimet e kërkuara për të rritur pjesëmarrjen kuptimplote në qeverisjen mjedisore në Elbasan, duke theksuar hapat praktikë për rritjen e transparencës, përfshirjes dhe angazhimit qytetar, janë përmbledhur në tabelën më poshtë:

Veprime dhe burime për rritjen e pjesëmarrjes publike në vendimmarrje në Elbasan	
Veprimet kryesore të propozuara	Burimet e kërkuara
Forcimi i transparencës, ndërgjegjësimi dhe përfshirjes (gjuhë e qartë, ndjekje pas konsultimeve, llogaridhënie).	Burime të qëndrueshme financiare, linja të dedikuara buxhetore, materiale komunikimi, vende të aksesueshme.
Kryeni aktivitete në nivel komuniteti (iniciativa të vogla me ndikim, takime në lagje, fushata pastrimi, ngjarje kulturore/sociale).	Mbështetje logjistike (transporti, vendet e ngjarjeve, megafonët, posterat, karburanti), koha e stafit, vullnetarët.
Fushata edukuese dhe ndërgjegjësuere (shkolla, këshilla rinore, informacion derë më derë, edukim mjedisor, modeli i "Shkollës së Gjelbër").	Partneritete me shkolla, OJQ dhe akademi; materiale edukative; lehtësues të trajnuar.
Zhvilloni manuale, anketa dhe mjete monitorimi (për koordinatorët e konsultimeve, mekanizmat e reagimeve, monitorimin e qytetarëve).	Ekspertizë teknike për hartimin e anketave/manualeve; mjete për mbledhjen e të dhënave; ekspertë të jashtëm.
Siguroni përfshirjen e vazhdueshme të qytetarëve gjatë gjithë ciklit të shërbimit (jo vetëm seanca dëgjimore, por edhe monitorim dhe reagime).	Burime njerëzore, staf i trajnuar, stimuj për pjesëmarrje, mjete IT/dixhitale.
Përmirësoni shërbimet publike (rrugët, uji, ndriçimi, menaxhimi i mbeturinave) për të ndërtuar besim dhe për të inkurajuar angazhimin e qytetarëve.	Ndarjet e buxhetit bashkiak, fondet e investimeve, vullneti politik.
Organizoni konsultime të rregullta tematike (çështje mjedisore, mbeturina, grupe të cenueshme, probleme sezonale).	Mbështetje financiare për ngjarje të përsëritura, kohë të stafit, koordinim midis drejtorive.
Rritja e përfshirjes së OSHC-ve dhe medias për të mobilizuar qytetarët dhe për të ofruar lehtësim neutral.	Partneritete me OSHC-të, ekspertë të pavarur, mbulim mediatik lokal/kombëtar.
Integroni mjetet dhe platformat dixhitale (faqe interneti të përditësuara, konsultime online, seanca dëgjimore të transmetuara drejtpërdrejt, reagime dixhitale).	Platforma moderne teknologjike, faqe interneti të përditësuara të bashkisë, trajnime për stafin, fonde për shtrirje në komunitet.
Promovoni modele të suksesshme (buxhetim pjesëmarrës, plan i integruar për mbeturinat, shembuj të shqetësimeve të zgjidhura të qytetarëve).	Buxheti i komunikimit për promovim, kapaciteti i dokumentimit, angazhimi politik.

Gjinia dhe përfshirja – Përfundime strategjike

Procese për të rritur ndikimin, jo vetëm për pjesëmarrjen: Proceset pjesëmarrëse duhet të përfshijnë mekanizma lehtësimi dhe vijimësie që sigurojnë se kontributet e grave reflektohen realisht në vendimmarrjen përfundimtare.

Trajtimi i logjistikës si strategji kyçe për përfshirje: Orari i takimeve, vendndodhja, mundësitë e transportit dhe formatet e decentralizuara duhet të planifikohen qëllimisht për të mundësuar pjesëmarrjen e grave, veçanërisht të atyre nga zonat rurale dhe komunitetet e marginalizuara.

Forcimi dhe riaktivizimi i praktikave të buxhetimit të ndjeshëm ndaj gjinisë: Bashkia Elbasan ka pasur përvojë të mëparshme me buxhetimin e ndjeshëm ndaj gjinisë; megjithatë, kjo praktikë është zbehur në vitet e fundit. Riaktivizimi i buxhetimit gjinor përbën një mundësi strategjike, pasi gratë dhe fëmijët e tyre, janë nxitës kyç të ndryshimeve afatgjata sociale, mjedisore dhe të sjelljes.

Ndërtimi mbi praktikat lokale

të provuara: Zgjerimi dhe institucionalizimi i qasjeve gjithëpërfshirëse të testuara tashmë në Elbasan, veçanërisht buxheti pjesëmarrës, si praktikë standarde për konsultimet mjedisore dhe proceset e VNM-së i cili mundëson pjesëmarrjen cilësore të grave.

7. KRITERET E HARTIMIT TË PAKETËS SË MJETEVE

Qëllimi i kësaj pakete është të ofrojë mjete praktike, gjithëpërfshirëse dhe të adaptueshme që ndihmojnë Bashkinë e Elbasanit dhe palët e interesit në nivel lokal (si OSHC-të, shkollat, media dhe grupet e komunitetit) të lehtësojnë pjesëmarrjen kuptimplote të qytetarëve në vendimmarrjen mjedisore. Paketa synon të:

- Bëje pjesëmarrjen të arritshme për të gjithë qytetarët, duke përfshirë gratë, të rinjtë, të moshuarit, komunitetet rome/egjiptiane, komunitetet rurale, etj.
- Mbështesë bashkitë me mjete miqësore me kosto të ulët dhe kapacitet të ulët, të cilat ato mund t'i zbatojnë realisht në kontekste urbane dhe rurale.
- Forcojë transparencën dhe llogaridhënien duke ofruar mjete për komunikim të qartë, mbledhjen e reagimeve dhe ndjekjen e veprimeve.
- Inkurajojë vendimmarrjen bashkëpunuese përmes modeleve të partneritetit, udhëzimeve dhe shembujve të praktikave të mira.
- Mbështesë monitorimin dhe vlerësimin e vazhdueshëm, duke siguruar që procedurat të respektohen dhe që kontributi i qytetarëve jo vetëm të mblidhet, por edhe të merret në konsideratë dhe të reflektohet në vendimet përfundimtare.

Kjo paketë është hartuar për të mbyllur hendekun midis strukturave formale të pjesëmarrjes dhe angazhimit real dhe gjithëpërfshirës, veçanërisht rreth çështjeve mjedisore, të cilat, siç u tha nga palët e interesit në Elbasan, shpesh neglizhohen në qeverisjen lokale dhe ndërgjegjësimin publik.

Sfida e identifikuar	Përgjigja me paketën e mjeteve	Mjeti/Shablloni
Aksesueshmëria		
Njoftim publik joefektiv, i vonuar ose i në një kohë shumë të shkurtër	- Informacion në kohë, i përsëritur dhe i lehtë për t'u kuptuar në lidhje me takimet e ardhshme konsultative duke përdorur mediat sociale, faqen zyrtare të internetit dhe strukturat e komunitetit. - Partneritet me median, institucionet arsimore dhe shoqërinë civile për të përmirësuar shpërndarjen	- Model për planin vjetor të konsultimit publik (<i>versioni i integruar i proceseve të VNM-së dhe politikave lokale</i>) - Plani i komunikimit me 3 valë, shabllone të gatshme për përdorim - Model Partneriteti/Memorandumi Mirëkuptimi
Dokumentet mjedisore kanë një gjuhë teknike	- Çdo konsultim përfshin një përmbledhje jo-teknike (për çfarë bëhet fjalë, pse ka rëndësi, çfarë mund të bëjnë qytetarët)	- Model se si të organizohet një përmbledhje jo-teknike e temave mjedisore të hapura për konsultime
Alternativa të dobëta për ata që nuk mund të marrin pjesë në seancat dëgjimore publike	- Pjesëmarrja mund të zgjerohet me formate hibride, transmetime të drejtpërdrejta për pjesëmarrësit nga diaspora dhe ata që punojnë/nuk mund të lëvizin nga shtëpia, me komente të shkruara përmes mjeteve online dhe strukturave të komunitetit.	- Komente me shkrim: - Shënim shpjegues për Regjistrin Elektronik për Njoftimet dhe Konsultimet Publike, një platformë kombëtare e detyrueshme edhe për qeveritë vendore - Formularët e shkruar të të dhënave do të integrohen në

Sfida e identifikuar	Përgjigja me paketën e mjeteve	Mjeti/Shablloni
		faqen e internetit të bashkisë (si formularë G) ose versione të shtypura për ato që nuk janë të përshtatshme për teknologjinë.
Përfshirja		
Shtirje e kufizuar e synuar publike përtej buxhetimit pjesëmarrës	- Përdorni strukturat e shtrirjes së buxhetimit pjesëmarrës për zonat rurale dhe konsultime të dedikuara me grupet e fokusit. - Partneritet me OSHC-të dhe strukturat rinore për të organizuar pjesëmarrjen e grupeve vulnerabël, të marginalizuarve, të moshuarve, grave dhe komuniteteve të rinjve.	- Shablloni i partneritetit
Frika dhe mospërputhja e të folurit	- Sigurimi i hapësirës së sigurt përmes rolit udhëheqës dhe përdorimi i moderatorëve të OSHC-ve për neutralitet.	- Formate me këshilla moderimi
Logjistikë që përjashton grupet e synuara; seanca dëgjimore të centralizuara në bashki; barriera transporti	- Përdorni qasjen e buxhetimit me pjesëmarrje: oraret e mbrëmjes, decentralizoni vendndodhjen dhe shtrijeni në njësi administrative, fshatra dhe lagje; ofroni zgjidhje transporti.	N/A
Prakticiteti		
Boshllëqet në logjistikë dhe planifikim	- Përdorni burimet dhe strukturat ekzistuese - Siguroni procedura standarde operative për konsultimet: seanca dëgjimore me shkrim dhe publike	- Shablloni i planifikuesit të hapave të konsultimeve
Koordinim i dobët horizontal	- Vendosni procedura të qarta mes drejtorive	- Udhëzues operativ i gatshëm për përdorim (si një listë kontrolli) që u tregon departamenteve bashkiake: kush bën çfarë, gjatë, para dhe pas një konsultimi publik; si të ndajnë informacionin midis drejtorive në mënyrë që të mos humbasin asgjë; kur të përfshihen aktorë të jashtëm (ARM-të, OSHC-të, media, administratorët, etj.).
Mjetet e Monitorimit dhe Vlerësimit		
Angazhim i kufizuar publik, ndjekje dhe hendeke besimi	- Standardizoni raportimin e kontributeve dhe vendimeve të qytetarëve	- Shabllon për një pasqyrë të qartë vizuale të komenteve të marra dhe komenteve të reflektuara, të pereflektuara dhe

Sfida e identifikuar	Përgjigja me paketën e mjeteve	Mjeti/Shablloni
	- Monitoroni përfshirjen dhe progresin e zbatimit përmes KPI-ve - Mbledhja e reagimeve dhe opinionëve të qytetarëve mbi mjedisin dhe proceset pjesëmarrëse (anketë publike)	- arsyen pse (mekanizmi i reagimeve) - Treguesit kryesorë të KPI-ve të identifikuar - G-shabllon i studimeve mjedisore

Në përgjithësi, kjo paketë i shton vlerë praktikave dhe përvojave ekzistuese përmes:

- **Mjetet e aksesueshmërisë** (planifikimi vjetor i hapur, mediat sociale, dorëzimet me shkrim) mund të plotësojnë seancat dëgjimore fizike, veçanërisht për diasporën, grate dhe grupet vulnerabël.
- **Masat e përfshirjes** theksojnë rëndësinë që të rinjtë, gratë, komunitetet rome/egjiptiane dhe banorët e moshuar të kenë përshtatur kanalet e komunikimit dhe pjesëmarrjes.
- **Mjetet e monitorimit** (KPI-të, dhënia dhe marrja e reagimeve) ndihmojnë në ndjekjen e niveleve të pjesëmarrjes dhe progresit të proceseve pjesëmarrëse.
- **Modelet e partneritetit** udhëzojnë partneritetet me palë të tjera të interesuara si OJQ-të, akademia, grupet rinore etj., për të forcuar lehtësimin dhe transparencën

8. REKOMANDIME PËR TESTIM

Proceset e propozuara

Studimi i Rastit: Buxhetimi me pjesëmarrje në Elbasan

Sfondi: Bashkia e Elbasanit ka zbatuar buxhetimin me pjesëmarrje për gati një dekadë, duke e bërë atë një nga praktikat më të vendosura të qeverisjes pjesëmarrëse në Shqipëri. Procesi u lejon qytetarëve të ndikojnë drejtpërdrejt në prioritetet e investimeve dhe siguron që buxhetimi bashkiak pasqyron nevojat e komunitetit.

Si funksionon:

- Organizimi: Koordinuar nga Sekretariati i Këshillit Bashkiak, Drejtoria e Financave dhe njësi të tjera bashkiake (Shërbimet Publike, Media, Drejtoria e Taksave), me lehtësimin e administratorëve të njësive administrative dhe zyrtarëve të ndërlidhjes me komunitetin.
- Pjesëmarrësit: palë të ndryshme të interesuara si OJQ-të, universitetet, forumet rinore, grupet e marginalizuara dhe banorët e zakonshëm si nga zonat urbane ashtu edhe nga ato rurale.
- Procesi:
 1. Mbledhjet shpesh njoftohen 2-3 javë më parë (nëpërmjet faqes së internetit të bashkisë, mediave sociale, televizionit, telefonatave, letrave), por kjo nuk është gjithmonë e qëndrueshme.
 2. Qytetarët mbledhen në kuvende lagjesh ose në vende të hapura.
 3. Prioritetet e komunitetit dhe të qytetarëve diskutohen dhe renditen në tabela flip.
 4. Pjesëmarrësit votojnë dhe prioritetet e përzgjedhura i dorëzohen Drejtorisë së Financave.
 5. Procesverbalet e mbledhjeve regjistrohen dhe rezultatet mund të monitorohen në vitet në vijim.

Pjesëmarrja: Pjesëmarrja varion nga 30-50 persona në zonat rurale në 100-150 në zonat urbane.

Ndikimi:

- Qytetarët shohin një lidhje të drejtpërdrejtë midis zërave të tyre dhe investimeve bashkiake, duke forcuar besimin në qeverisjen vendore.
- Procesi ka nxitur kohezionin e komunitetit, duke i bashkuar banorët për të diskutuar dhe për të votuar.
- Ka vepruar si një mekanizëm llogaridhënieje, pasi prioritetet gjurmohen gjatë shumë viteve.
- Çështjet mjedisore (gjelbërimi, kazanët e mbeturinave) ngrihen gjithashtu, megjithëse ato mbeten më pak të prioritetuara.

Sfidat:

- Prioritetet nuk financohen gjithmonë dhe nganjëherë mungojnë reagimet se pse propozimet e përzgjedhura nuk përfshihen.
- Komunikimi në kohë dhe i arritshëm mbetet një sfidë, veçanërisht për grupet e marginalizuara dhe banorët e moshuar.
- Cilësia dhe diskutimet e hapura janë shumë të kufizuara

Përfundim: Buxheti me pjesëmarrje në Elbasan ka krijuar një kuadër transparent, demokratik dhe gjithëpërfshirës për vendimmarrjen lokale. Përmirësimi i boshllëqeve të identifikuar dhe zgjerimi i këtij modeli në fusha të tjera tematike, siç është qeverisja mjedisore, mund të forcojë më tej angazhimin dhe besimin e qytetarëve.

Studimi i rastit: Procesi i VNM-së

Këto procese iniciohen zyrtarisht nga ARM-ja, dhe afati kohor i tyre është i vështirë të parashikohet pasi varet nga nevojat dhe kërkesat e operatorëve privatë për leje mjedisore. Megjithatë, VNM-të janë thelbësore për qeverisjen mjedisore pjesëmarrëse dhe Elbasani ka nevojë për mbështetje për të forcuar në mënyrë proaktive rolin e tij në proceset e VNM-së dhe për t'i integruar ato si pjesë të mekanizmave të tij lokalë pjesëmarrës.

Detajet mbi arsyetimin e këtyre dy rasteve janë dhënë në analizat e rasteve pilot më sipër.

Hapat për zbatimin e paketës së mjeteve në iniciativat e përzgjedhura.

Për të testuar dhe vënë në funksionim paketën e mjeteve të pjesëmarrjes publike, rekomandohen hapat e mëposhtëm për zbatimin e saj brenda dy iniciativave të përzgjedhura: Buxheti me Pjesëmarrje dhe konsultimet publike të VNM-së.

Përgatitja dhe planifikimi

- **Hartoni proceset pjesëmarrëse brenda afatit kohor të projektit CEJ:** Përcaktoni se cili proces pjesëmarrës ose elementët e tij do të forcohen brenda Buxhetimit me Pjesëmarrje dhe dëgjësave publike për VNM-të. Vlerësoni mundësi të tjera të rëndësishme që shfaqen.
- **Sqaroni se çfarë duhet të përmirësojë seti i mjeteve:** aksesueshmërinë, përfshirjen, praktikën apo monitorimin.
- **Caktoni përgjegjësitë :** Identifikoni njësitë bashkiake, stafin e ARM-ve, OSHC-të dhe aktorë të tjerë që do të zbatojnë elementë specifikë të paketës së mjeteve.
- **Zhvilloni planin vjetor të konsultimit** duke përdorur shabllonet e paketës së mjeteve për të integruar proceset komunale dhe ato të VNM-së.

Komunikimi dhe Shtrirja

- **Zbatoni mjetet dhe metodat në paketën e mjeteve** për proceset e identifikuar për të përmirësuar dhe forcuar komunikimin dhe shtrirjen në publik.

Kryerja e Konsultimit

- **Ndiqu procedurën operative në setin e mjeteve :** komunikim i qartë, axhendë e qartë, moderim neutral, procesverbale të qarta të mbledhjeve, sigurimi i pjesëmarrjes nga grupe të ndryshme në seancat dëgjimore publike etj. Zbatoni sistemin e mbledhjes së kontributeve me shkrim nga qytetarët.

Raportoni përsëri tek qytetarët

- **Jepni informacion** se cilat komente u përfshinë në vendimmarrje, cilat jo dhe pse.
- **Publikoni procesverbalet dhe vendimet e mbledhjeve** në internet dhe nëpërmjet strukturave lokale.

Monitorimi dhe Vlerësimi

- **Zbatoni treguesit KPI** të përfshirë në setin e mjeteve për të matur përfshirjen, efektivitetin e shtrirjes së aktiviteteve, nivelet e pjesëmarrjes dhe ndërtimin e besimit.
- **Kryeni anketa me qytetarë** (nga shabllonet e paketës së mjeteve) pas çdo raundi për të mbledhur reagime.

Shkallëzimi dhe Integrimi (afatgjatë)

- Zgjeroni qasjet e suksesshme nga Buxhetimi me pjesëmarrjen konsultime të tjera tematike (menaxhimi i mbeturinave, neutraliteti klimatik, etj.).
- Praktikrat kryesore të mjeteve në Forumin e Përhershëm të Qytetarëve të Partneritetit të Qeverisjes së Hapur

SHTOJCAT:

- I. Palët kryesore të interesuara dhe roli i tyre në pjesëmarrjen publike mjedisore
- II. Sfidat në Pjesëmarrjen Publike të të gjitha palëve të interesuara
- III. Roli i teknologjisë ose platformave dixhitale në rritjen e pjesëmarrjes
- IV. Pyetësorë dhe intervista
- V. Lista e pjesëmarrësve për intervistat
- VI. Metodika e detajuar

Duke ndjekur të njëjtën renditje, shtojcat gjenden këtu: [CEJ_Report_Elbasan](#)